

6

56. årgang
Juni 1954

DEN KØBENHAVNSKE FORLYSTELSESHAVE

ARKITEKTEN

TIDSSKRIFT FOR ARKITEKTUR OG DEKORATIV KUNST

MÅNEDSHÆFTE

UDGIVET AF ARKITEKTENS FORLAG. REDAKTION OG EKSPEDITION: BREDGADE 66. KØBENHAVN K

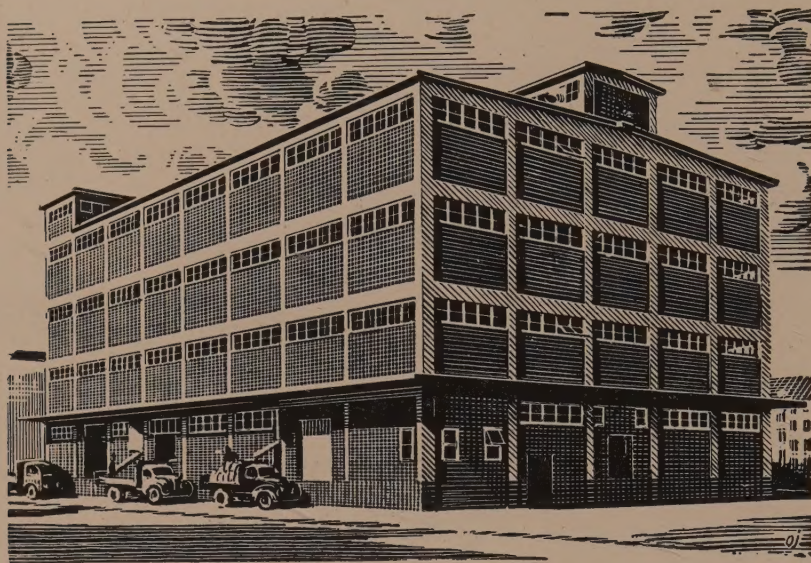
ARKITEKTEN månedshæfte

Årg. 56

Nr. 6

Side 59-68

Ad. til posthuset af 1954

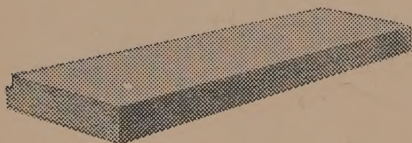
ARMERED E TAGPLADER

Formater:

Fremstilles på bestilling i alle længder indtil 6 m. Standardbredden er 50 cm. og tykkelsen fra 8,7 til 20,7 cm. afhængig af de i hvert enkelt tilfælde forekommende belastninger og spændvidder.

Anvendelse:

Industribygninger, lagerbygninger, garageanlæg, haller etc. - SIPOREX tagplader oplægges uden særlig forskalling og udgør det bærende tag og varmeisoleringen i eet element.

SIPOREX letbeton, der leveres som byggerblokke, isoleringsplader og armerede tagplader, giver i udstrakt grad betingelser for forenklede byggemetoder, som muliggør hurtig opførelse og dermed billigere byggeri. Samtidig bidrager materialets egenskaber til en forbedret og økonomisk varmeisolering. Vi er gerne til tjeneste med alle oplysninger.

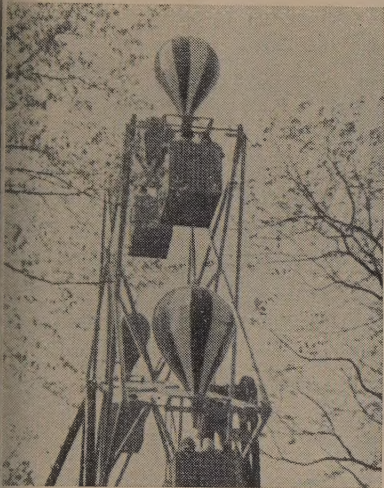
Til det viste pakhus tilhørende Fyns Andels-Foderstofforretning A/S er anvendt ca. 1000 m² tagplader i 10 cm. tykkelse. Rådgivende ingeniør: L. V. Aulkær Andersen, M. af l.

SIPOREX

Letbeton

AKTIESELSKABET SIPOREX, AALBORG - TELEFON AALBORG 6817

Redaktion for arkitektur og dekorativ kunst
 redaktør: Arkitekt Jens Møllerup (ansv. efter døden).
 af redaktionsudvalget: Arkitekt Willy Møllerup.
 konsultationsudvalg: Arkitekterne Hans Henning Møllerup, Henning Meyer, Viggo Møllerup, Erik Nilsson og Johan Pedersen.
 abonnementsprisen for begge hæfter tilsammen 12,00 kr. pr. kvartal, ugehæftet alene 4,00 kr., månedshæftet alene 9,00 kr.
 abonnementspris: Ugehæftet 1,00 kr., månedshæftet 3,00 kr.
 redaktør: Bertel Barnholdt.
 uge- og abonnementssekspedition: Bredgade 66, København K, Minerva 1290*.
 redaktionssekretærer: Ruth Stilling (tekst), Hans Andersen (annoncer).
 redaktionens adresse: Bredgade 66, København K, Minerva 1290*.

Model for Ib Andersens plakat; 80'ernes ballongunge

NEDSHÆFTE 6, 1954 INDHOLD:

- 725.7
 725.8
 Københavnske forlystelseshave. Af mag. Ib Ide Løppenthin.
 Ark. mdhft. årg. 56, 1954, s. 73
 725.823
 Tivoli i Tivoli. Af arkitekt M.A.A. Frits Schlegel.
 Ark. mdhft. årg. 56, 1954, s. 88
 725.824
 Den nye koncertsal. Af arkitekterne M.A.A. Frits Schlegel og Hans Hansen.
 Ark. mdhft. årg. 56, 1954, s. 91
 625.711.6
 Tivoli i Tivoli. Af arkitekt Simon P. Henning og teatermaleren Erik Nordgreen.
 Ark. mdhft. årg. 56, 1954, s. 92

Indholdsfortegnelse og annonceindex

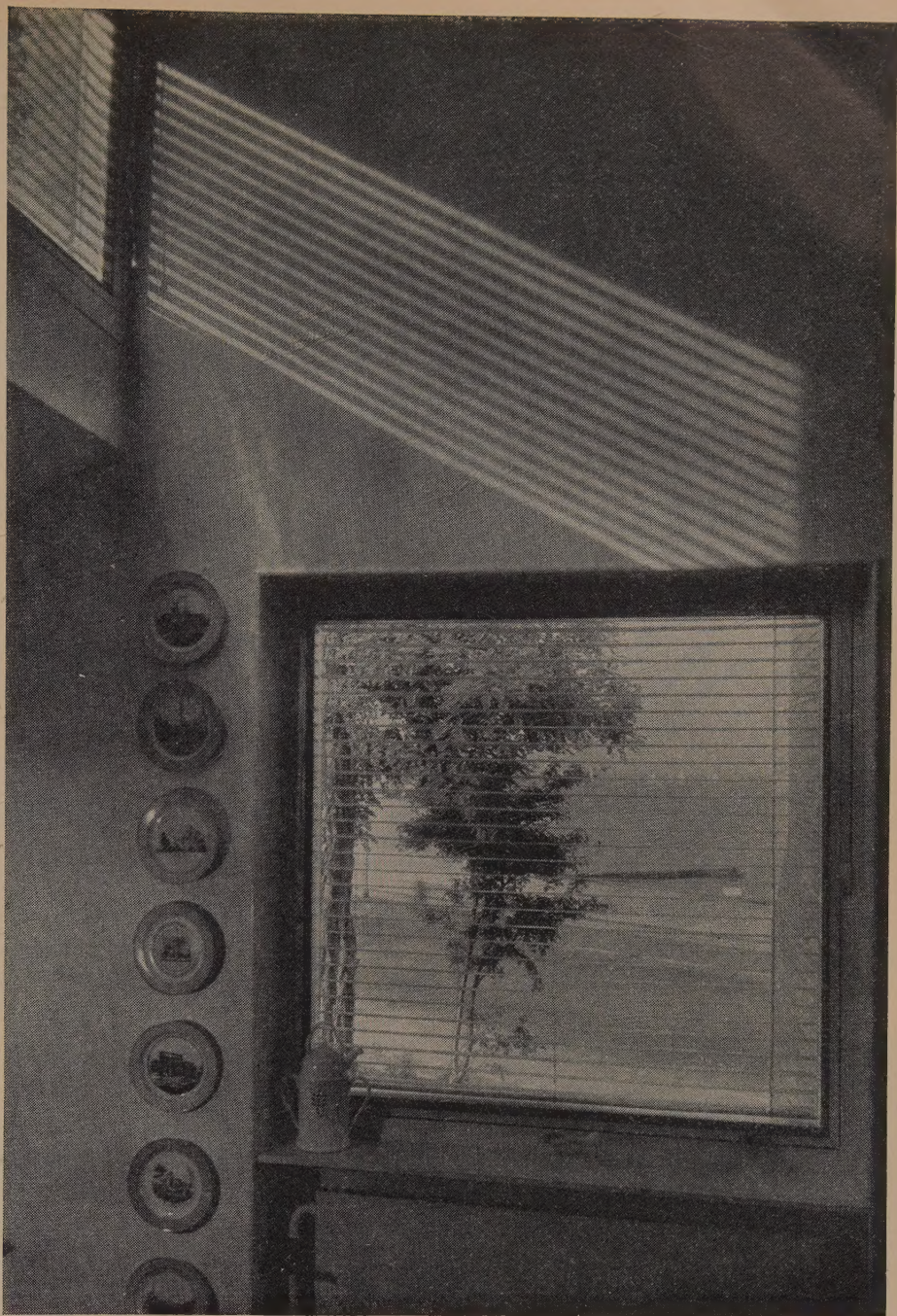
Indholdsfortegnelsen på dette hæftes artikler m. m. findes på annonceside 28.
 Indholdsfortegnelsen er anført på annonceside 26.

annoncer:

Alle annoncer i Arkitekten's uge- og månedshæfte betyder, at annoncøren udstiller i udstillingscentrum.

ARKITEKTENS FORLAG

Bredgade 66, Kbh. K, Minerva 1290*. Fg. forlagsleder: Carl Almann Olsen (sekretær i forlagets bestyrelse).

Interiør med PERSPEKTIVA vindue fra rækkehusbebyggelsen Søholm

Arkitekt M.A.A. Arne Jacobsen

A/s PERSPEKTIVA

VESTERBROGADE 18

KØBENHAVN V

HESS-O-MATIC

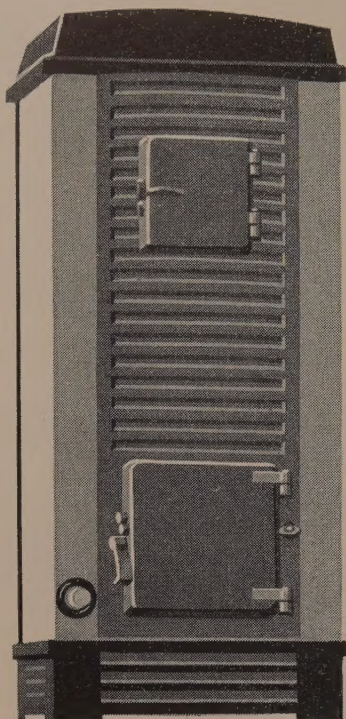
-den tænkende kakkelovn...

*
*
*
*

HESS-O-MATIC er den eneste termostattyrede kakkelovn i Danmark.

Termostaten skal blot indstilles, så holdes den ønskede stuetemperatur automatisk uanset vejrforholdene, og ovnen går ikke ud, selv om man er væk hele dagen.

HESS-O-MATIC kræver kun et par minutters pasning hver dag, og brændselsforbruget er meget beskedent.

Forlang brochure
eller se HESS-O-MATIC hos vor
nærmeste forhandler

Rækkehusbebyggelsen Scholm.
Arkitekt M.A.A. Arne Jacobsen

Capri

Letmetal persiennen med den lysegrønne nylon

SKANDINAVISK PERSIENNEFABRIK

Svanemøllevej 104 . HELLERUP . Telefon HELrup 7632

English Summary

Arkitekten's Publications: Weekly Edition (Friday) and Monthly Edition (12 illustrated issues a year).

The annual subscription rate for Weekly Edition: D. Kr. 30,00.

The annual subscription rate for Monthly Edition: D. Kr. 36,00.

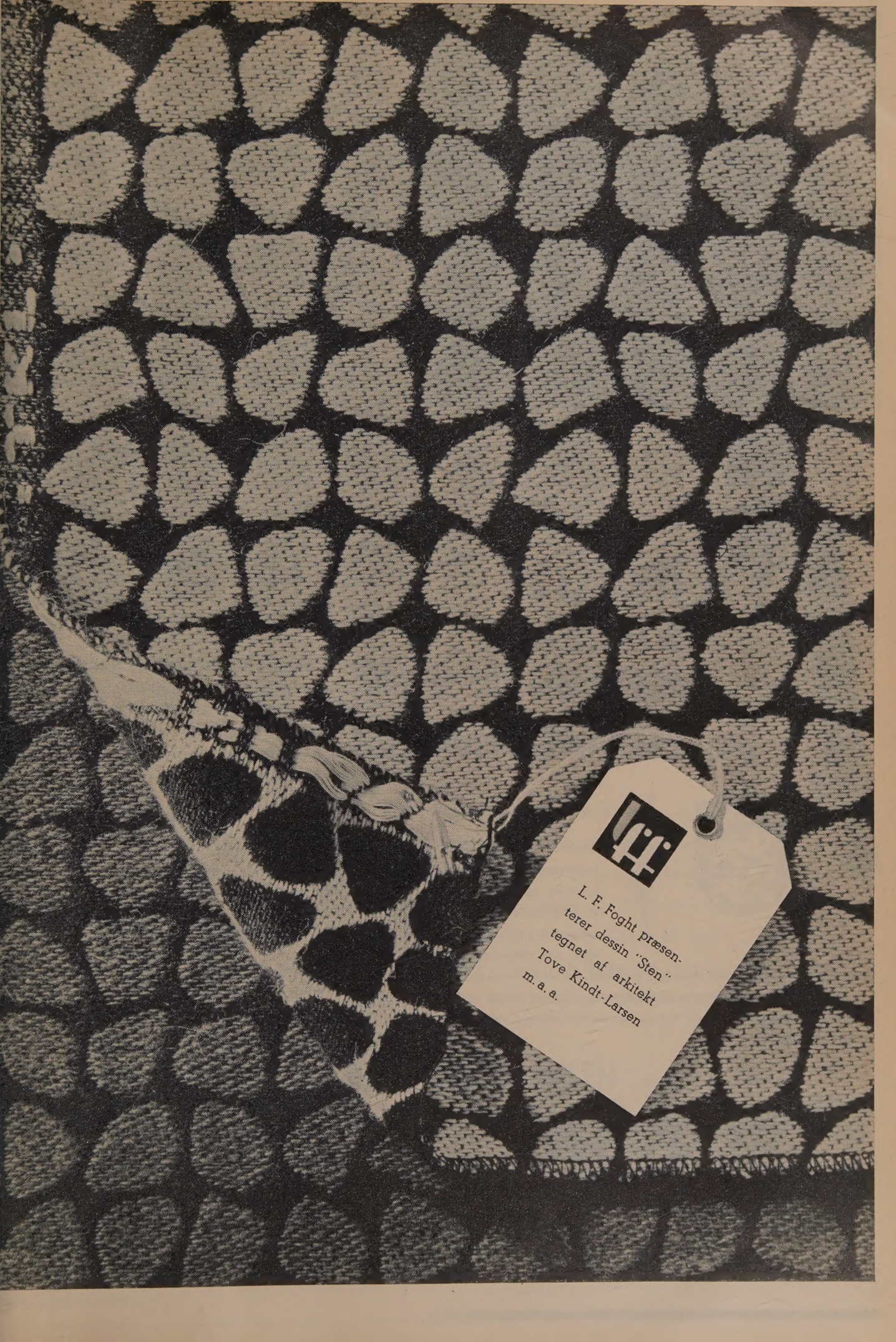
Combined subscription to both editions: D. Kr. 60,00.

Subscription and editorial offices: Bredgade 66, Copenhagen.

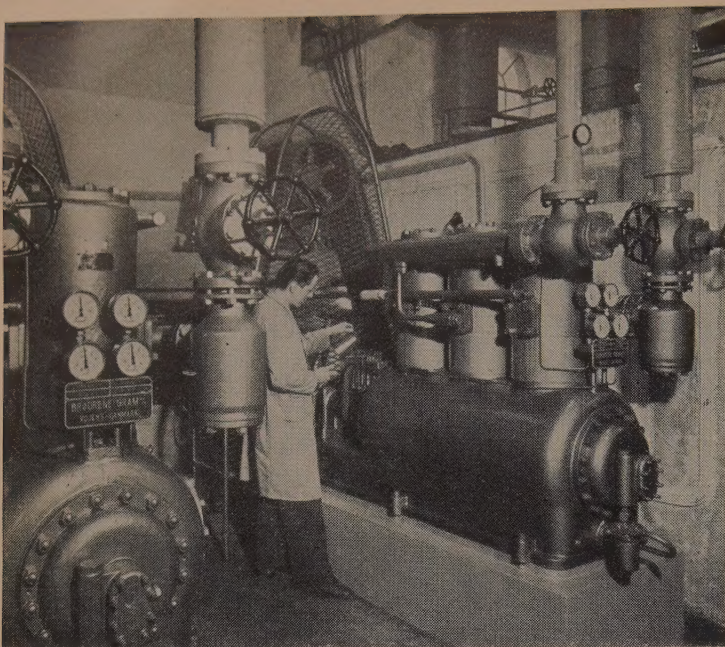
This issue of *Arkitekten* Monthly is devoted to the Copenhagen Pleasure Gardens. In the main article Mrs. Ide Løppenthin, M.A., introduces the pleasure garden of the nineteenth century, in Denmark a combination of traditions from the old spas and new ideas imported from France and England. The author gives a description of the public gardens connected to the royal castles and the pleasure gardens, which were laid out outside the ramparts and gates of the old city where—like other European cities—Copenhagen grew and burst these bounds. These gardens primarily built of the romantic British style with temples and cottages in so-called Moresque, Turkish, and Swiss style, etc.

About 1830 the Vauxhall Gardens were known in Copenhagen. Throughout the eighteenth century London had been the leading city in regard to pleasure gardens, but Paris now took the lead, and it was quite natural that Georg Carstensen,—the Dane who has meant so much to Copenhagen in this field—who was a great traveller, was influenced by this city. When he returned to Denmark in the forties the heavy classicist style of architecture represented by C. L. Hansen, was being succeeded by a more radical trend under the lead of G. F. Hetsch, an architect who shared broad international views, and it is likely that there has been a connexion between these two men. At any rate, when in 1843 Carstensen created "Tivoli" he chose as architect one of Hetsch's pupils: H. C. Stilling. Stilling was originally a bricklayer, but thanks to his fine abilities he was favoured by Hetsch and became his amanuensis. Like all his pleasure garden schemes Carstensen's plans for "Tivoli" were soaring, and it is to be believed that Stilling's sound judgment and ability to discern what people would like have greatly contributed to "Tivoli"'s success. The "Tivoli" that was opened in 1843 was characterized by Stilling's light and graceful pavilions. Theoretically he built on Hetsch's French taste, in practice he continued the tradition from the romantic garden. His main theme was the open pavilion. Thus, from the very beginning, the Concert Hall was open in front, the roof being borne by columns of shape like candelabra, and likewise the other buildings were partly surrounded by open passages. In order to get permission to use the fortifications of the pleasure garden Carstensen had to fulfil the following demands: building materials of canvass and wood, existing trees and plants not to be touched. Stilling made the best out of these conditions, the general layout running zigzag and underlined by his situation of buildings in groups of three, a big one flanked by two smaller ones. This may be seen even to-day. We do not know much about the decoration of the buildings in those days, they are said to have been painted, a warm, yellow colour; decorated outside

(Teksten fortsættes på omstående side)

L. F. Foght præsenterer
dessin "Sten"
tegnet af arkitekt
Tove Kindt-Larsen
m. a. a.

Maskinstue hos tobaksfabriken Chr. Augustinus København, med to stk. Gram amoniak kompressorer type AC 2½ for klimaanlæg.

INDUSTRIELLE KØLE-ANLÆG

Brødrene Gram har gjort industrikøling til et af sine specialer og har gennem en årrække leveret køleanlæg til jordbundsfrystning ved tunnelbyggeri,

tobaksindustrien, konserverindustrien, slagterier, mejerier, iskremfabriker, skibskøling, kunstige skøjtebaner, frugtkøling, bananmodning og til mange andre industrielle formål. Vi stiller gerne vore tekniske erfaringer til Deres rådighed.

BRØDRENE GRAM A/S
VOJENS

TELF. *41421

KØBENHAVNSAFDELING
Bredgade 63 Telf. C. 2183

and inside in Pompeian style; inside ceilings and walls covered with canvass. At any rate, the public delighted in Carstensen's "Tivoli".

The consequence of this great success was constant extensions and rebuilding, e. g. of the Concert Hall which had to be closed for climatic reasons. This was made by means of windows and iron bars, an early example of glass and iron construction which was much admired.

In 1844 the layout of the garden itself was performed with big, irregular flower beds and lots of funny things as for instance seats beneath Chinese umbrellas, statues, and aviaries, antique vases, tents, and a mineral spring.

In 1845-47 Carstensen and Stilling continued as partners, the latter being architect for Carstensen's Winter Tivoli "Casino" in Amaliegade. But obviously Copenhagen was not big enough for an establishment of this nature, and—in spite of the grand architecture and fine interiors—it was closed down one year later. The author tells of other Carstensen-establishments designed by Stilling and by another of Hetsch's pupils, Carl Emil Wessel—but "Tivoli" was what remained. Besides the illustrations referring to Mrs. Løppenthin's article there are a number of illustrations presenting the latest news from "Tivoli". "Dansetten", a dancing pavilion designed by Frits Schlegel, architect M.A. "The Alley" behind the amusements, crowded with ideas by the theatre painter Erik Nordgreen, and finally scheme for a new Concert Hall designed by Frits Schlegel and Hans Hansen, architects M.A.A.

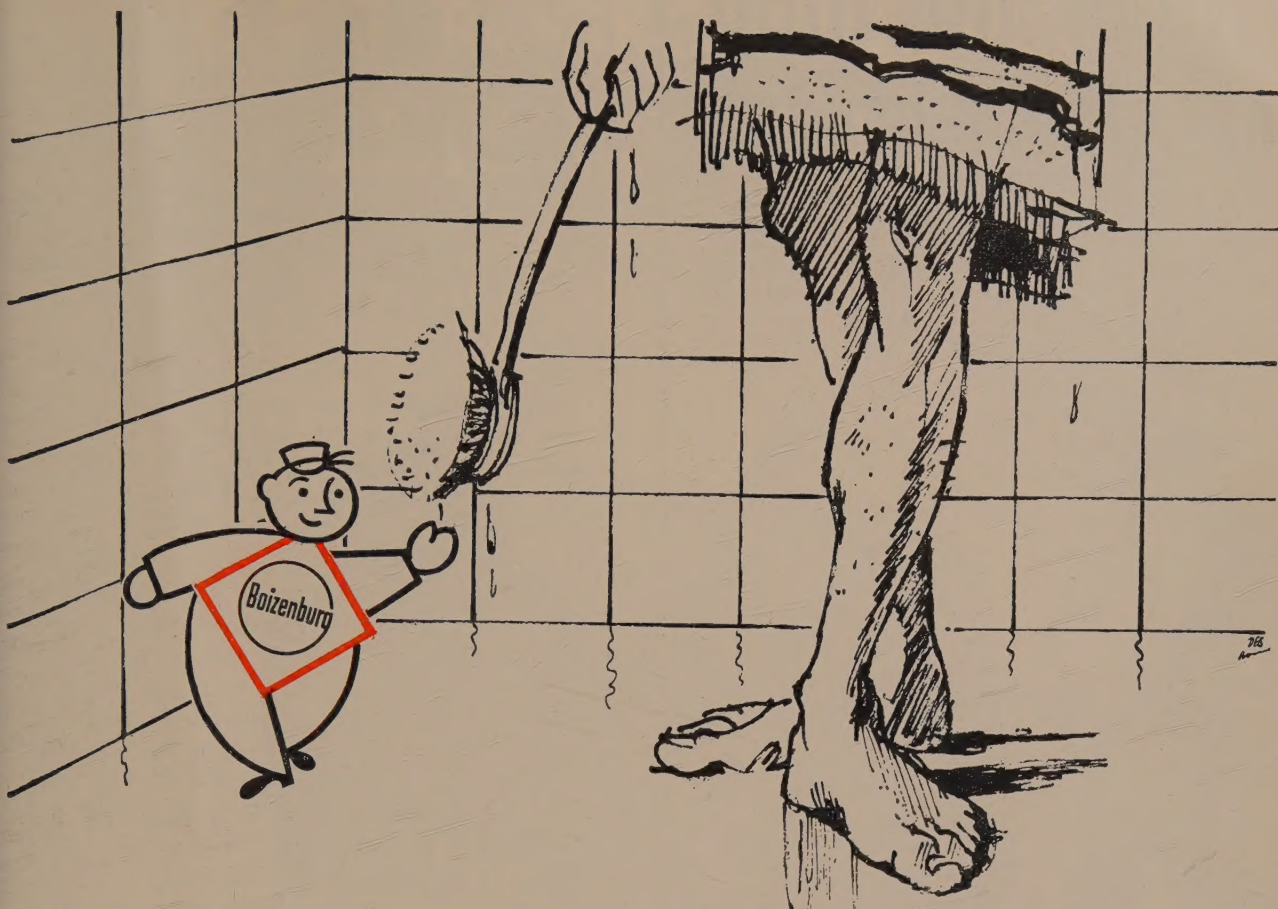
Publications with english summary

Arkitektens forlag, the publisher of *Arkitekten*, has published the below mentioned publications with English summary:

Århus Universitet (University of Århus), 1949.....	kr. 4,00
Boligforhold og Sanering i Fattigkvartererne i U.S.A.s byer (Housing Conditions and Slum Clearance in U.S.A. Towns), 1946	- 3,00
Britisk byplantradition (Townplanning Tradition in Britain), 1946.....	- 2,00
Amerikansk Arkitektur (American Architecture) by professor Kaj Fisker, 1950.....	- 7,00
Frihedsmonumenter og frihedskollegier (Monuments and Colleges in Memory of Liberation), 1951.....	- 6,00
Legepladser (Playgrounds), 1952.....	- 10,00
Skolebyggeri i een etage (One-storey Schools), 1951.....	- 7,00
Kollektivhuset „Høje Søborg“ (The Collective House „Høje Søborg“), 1952....	- 7,00
Rundetårn og Sneglegang (The Round Tower and Spiral Ramp), 1952.....	- 16,00
Arkitekten Ulrik Plesner (Ulrik Plesner, Architect 1861-1933), 1952.....	- 18,00
Statsanstalten for livsforsikring (The State Life Insurance Company) 1954.....	- 4,00

New!

Arkitekten Arne Jacobsen (Arne Jacobsen and his work) 1954..... - 28,00

Alle er tilfredse med Boizenburg kvalitetsflisen

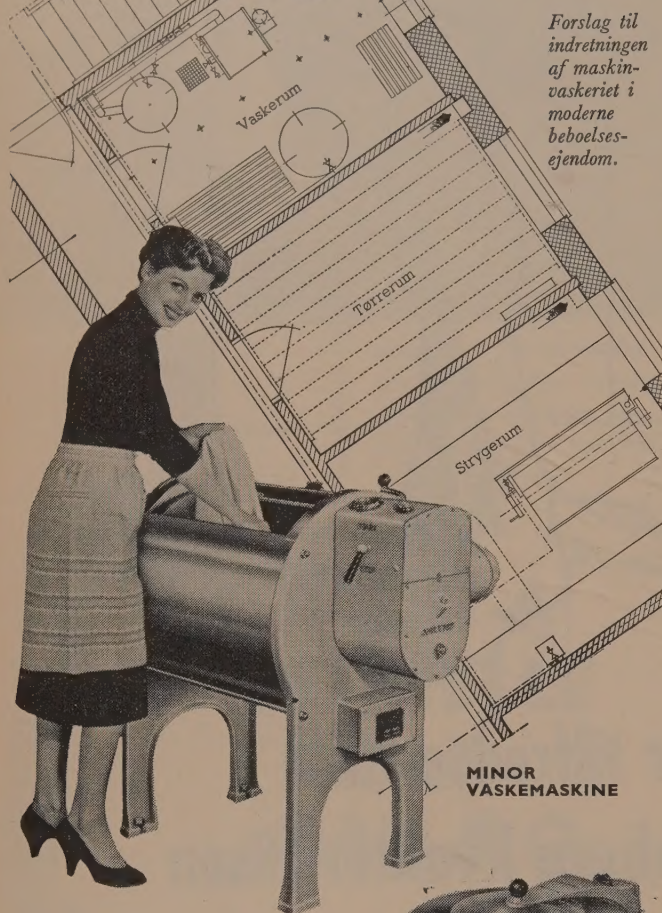

Husk for kvalitetsens skyld
at se efter
Boizenburgmærket på bagsiden

For at et byggeri skal være godt fuldført, – er det ikke nok at arkitekten og håndværkerne er tilfredse – også bygherren må være det – og han vil interessere sig både for kvaliteten og prisen. En flisebeklædning med de ensartede, smukke Boizenburg fliser vil skabe tilfredshed hos alle – også rent økonomisk. Det er stadig den billigste flise i den bedste kvalitet.

BOIZENBURG FLISEN - den mest efterspurgt -
føres derfor af alle forhandlere af byggematerialer landet over

„Minor“ må med når planen lægges

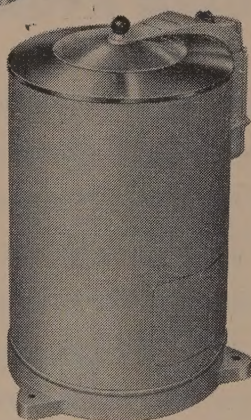

Forslag til
indretningen
af maskin-
vaskeriet i
moderne
beboelses-
ejendom.

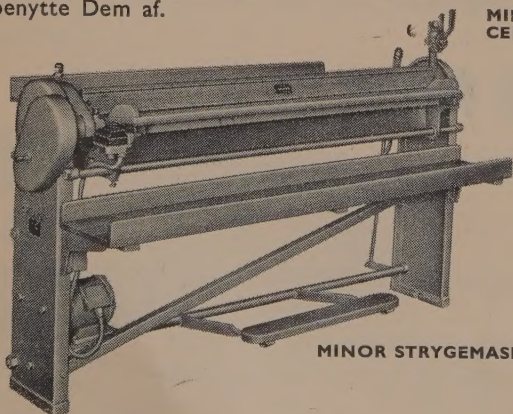
MINOR
VASKEMASKINE

Ved projektering af beboelses-
ejendomme er det vigtigt, at
man straks i starten tager hen-
syn til dimensioneringen og
indretningen af maskinvasker-
riet.

„Vølund“ viser Dem, hvorledes
et moderne maskinvaskeri kan
indrettes hensigtsmæssigt. —
Forslag udarbejdes uden for-
bindende. En service, De kan
benytte Dem af.

MINOR
CENTRIFUGE

MINOR STRYGEMASKINE

AKTIESELSKABET „VØLUND“
ØRESUNDSVEJ 147. KØBENHAVN S. TELEFON CENTRAL 5522

Et bedre Tivoli

Af arkitekt Gunnar Biilmann-Petersen

Den 18. august 1929 skrev arkitekt Gunnar Biilmann-Petersen en kronik i *Politiken* om Tivoli; det er måske på sin plads dette månedshæfte at genoptrykke disse betragtninger, selv om de tidligere har været gengivet i ugehæfte 32/1944.

Tivoli har igen været diskuteret i Pressen. Efter Professor Wanscher i sin Kronik om Kjøbenhavn i *Politiken* lod en Bemærkning falde om Haven, her vendte Bladet sig til Professor Wanscher, Professor Utzon-Franck og Havearkitekt C. Th. Sørensen for yderligere at faa Udtalelser om Tivolis æstetiske Værdi. Svarene fra disse tre, der hver paa sin Maade er faaet lige Æstetikere, formede sig som et varmt Forsvar for det gamle, det traditionelle Tivoli. Det er værd at lægge Mærke til, at den udprægede Sagkundskab staaer paa akkurat samme Standpunkt som alle Kjøbenhavnerne. Gaar man ind i Tivoli paa en Festdag, mærker man snart, hvad det store Publikum forstaar ved Tivoli — det er „det gloende Fortov“, den zigzagformede, illuminerede Allé foran Søen. Paa en Aften med svagt Besøg er Haven (bortset fra Dansestedet og maaske „Tønderne“) praktisk talt tom, men „Fortovet“ er livligt, for her holder de faste Tilhænger af Haven til. Der har været talt og skrevet meget om Tivolis europæiske Berømmelse og om dets Fortrin for andre Forlystelsesparker. Ved en Sammenligning vil man let blive klar over, at Tivolis Charme beror paa at det er en gammel Have. Folk hygger sig i den festligt illuminerede, bevoksede Promenade — og de hygger sig i de sentimentale Omgivelser til Søen. Den centrale Plads, hvor Publikum faar gratis Artistopvisninger, Fyrværkeri o. l., og hvor den straalende illuminerede koncertsal skulde virke som et Brændpunkt for Feststemningen, er tænkt som Havens Midtpunkt; man skulde her være i Hjertet af Tivoli, men „Fortovet“ trækker Folk bort, saa snart Forestillingerne forbi, og „Fortovet“ staaer i Kjøbenhavnerens Hukommelse som Essensen af Tivoli.

Publikum har Ret i, at det er her, det berømte Tivoli ligger; derfor bør de Planer, der har været fremme om at nedrive Glassalen, ikke opfriskes.

Da Tivoli ikke alene er en dejlig Forlystelseshave for Byens Beboere, men ogsaa et indirekte Aktiv for Byen er det glædeligt og naturligt, at Magistraten holder sin Haand over de Værdier, der har skabt Ryet, og som ogsaa er den egentlige Tradition. „Fortovet“ som Hovedbasis for Anlægget gaar nemlig helt tilbage til Havens Start.

Carstensens Tivoli

Publikum kan naturligvis ikke vide, at dets udkaarne Promenade i Realiteten stadig er Carstensens Tivoli. Jeg viser andetsteds i Bladet en Plan af det første Anlæg. Man kan se, hvor langt det har ligget fra den romantiske Periode (eller maaske fra Carstensens sunde Omdømme) at forsøge at drive Folk ind i et pompøst, symmetrisk Anlæg, som vi kender det fra Centralgaarden i enhver moderne Udstilling. Anslaget er rigtigt, man kan ikke forlange, at en Mand skal gøre sig Livet behageligt i samme Øjeblik, som man søger at tage Vejret fra ham.

Carstensens geniale Greb er, at han koncentrerer sig om en Promenade, der faar en rig Afveksling, ide

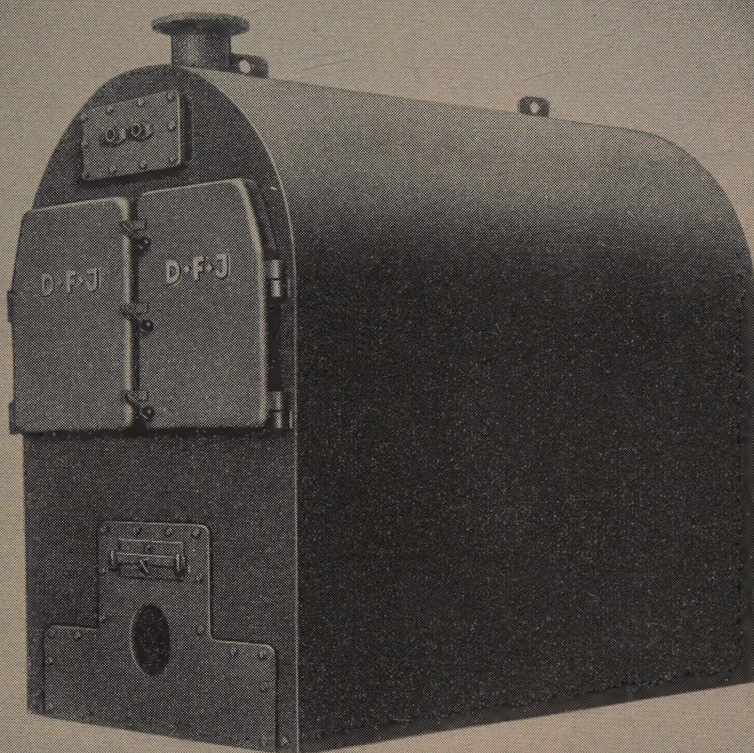
(Teksten fortsættes på omstøende side)

D.F.J. RØGRØRSKEDEL

FOR VARMT VAND
FOR DAMP 1 ATO

TYPE 53 RV
TYPE 53 RD

FOR FLYDENDE OG
FAST BRÆNDELSE

Kedlen er beregnet for anvendelse af mekaniske fyringsaggregater som oliefyr eller stoker. Varmtvands-kedlen kan leveres med indbygget vandvarmer. Til lavtryksdamp-kedler fremstilles vandvarmere til indbygning i særskilt tank.

NÆSTVED, GRØNNEGADE 16 · KØBENHAVN, HAMBROSGADE 4 · AARHUS, GULDSMEDGADE 28
TLF. 18 BYEN 9606 TLF. 2 1100

Har du endnu ikke
indsat dette vindue?

UNIVERBEL VINDUESGLAS!

KENDT FOR DETS KLARE OG SKINNENDE KVALITET,

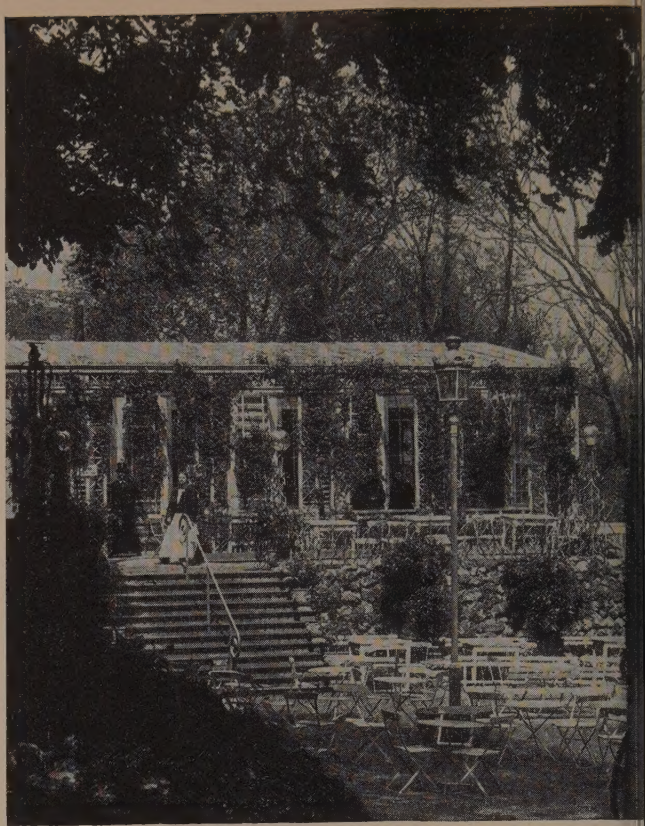
OG FULDSTÆNDIG PLANE OVERFLADE PÅ BEGGE SIDER

TYKKELSER IND TIL 16 m/m

UNION DES VERRERIES MECANIKES BELGES S.A.

29. Quai de Brabant . CHARLEROI (BELGIUM)

De gamle Glasverandaer, de overdækkede Pladser og Friluftsserveringer har det rigtige Tivols

den støtter sig til et gammelt zigzagdannet Fæstningsanlæg. Planen viser, at Temaet arkitektonisk er udnyttet lige saa fornemt som psykologisk. Man kommer ind i Haven paa samme Sted, som man kommer gennem Hovedindgangen, og har saa fuld Voldgraven gennem en dobbelt Allé, hvor hvert Knæ var udnyttet til en „Udsigt“; saaledes først Pantomimteatret, der laa i en Akse paa tværs af Promenaden og med Basaren, flankeret af to Thehuse, som de modstaaende Begrænsning. Herefter fulgte de andre Anlæg tværs over Alléen; først dannede Kaféen og den ene Divan en Indramning om en Udsigt i Voldgraven ind mod Byen; dette Sted hed Belle ved Saa kom Koncertsalen midt i Flugten gennem den næste Bastionsfremspring, flankeret af den første talte Divan og en tilsvarende i det næste Spring ind mod Byen – saaledes kædedes Symmetrierne sammen til et kontinuerligt Hele, der dog bød paa afvekslende Billeder.

Promenaden endte med „Øen“ ind mod Byen og Forlystelser til den anden Side. Man maa tænke sig Carstensens Allé som en meget udpræget Kerne i Anlægget, idet gamle Planer viser, at hele den „ydre“ Del af Haven kun var beplantet med Buske, Planter og Blomsterbede. Tivoliplanens Historie er indviklet. Haven er berørt af mange Omstændigheder, bl. a. af Udstillingen i 1888 og Personbanegaardens Opførelse. Voldgraven, som dannede Rygstødet for det første Anlæg, er nu skrumpet ind til en lille Sø, men Nuveauet bag Promenaden er stadig saa lavt, at den har en naturlig Tilknytning til Terrænet. Bebyggelsen ligger stadig som i Carstensens Dage. Angaaende Karakteren af denne Bebyggelse, der paa alle Punkter er senere end Carstensen, er det værd straks at fastslå, at den helt og holdent er præget af den rette, naturlige Aand. Ganske vist er Kaféerne langt fra æstetisk

(Teksten fortsættes på omstøende side)

asin's Cafeteria, arkitekter M.A.A. P. Hvidt og O. Mølgaard Nielsen

RESTAURATION

HOTEL

KONTOR

MONTERING

ARL M. ANDERSEN & SØNS SNEDKERIER

SMEDEGADE 19 · KØBENHAVN · NORA 670 - 9470

BONDO GRAVESEN

MONTAGE

BEBYGGELSE: HELGOLANDSGADE, SØNDERBORG
SØNDERBORG SOCIALE BOLIGSELSKAB
ARKITEKT: SV. LINDHUS LARSEN

P.H.

vippevindue

A/s Peder Nielsen

PEDERSHAAB

BRØNDERSLEV

UNIQUE - rørmøbler, til skoler, kontorer, mødelokaler m. v., der er udført i plastic, stål og mahogni, er formet med henblik på mange timers arbejds og hvilestilling, stolene kan stables. UNIQUE - rørmøbler kræver ingen vedligeholdelse.

UNIQUE-RØRMØBLER

tegnet af professor Steen Eiler Rasmussen
og Kai Lyngfeldt Larsen, arkitekt M. A. A.

TVEDVEJ - KOLDING - TELEFON 3472 - 3473

Mærkværdigheder, men det skal de heller ikke være. De staar nu som Resultatet af mange Ombygninger og Udvidelser, men virker netop stærkt ved en selvfølgelig Folkelighed; man kan rigtig lade Blikket løbe rundt i en Mangfoldighed af Friluftsservering, overdækkede Pladser, gennemsigtige Verandaer og belysede Lokaler, altsammen naturligt og brugeligt, og i første Række er man dejlig fri for at blive trykket af Ambitioner. Glassalen er Afløseren for Carstensen's Koncertsal, der ogsaa var af Glas.

Efter Overleveringen havde dette elegante, lette Glashus en stor Part af den første Begejstring for Tivoli; det var den Gang en Nyhed, der senere kulminerede i Opførelsen af Crystal Palace paa den engelske Vindensudstilling, men vi har jo Lov til at tænke paa Glasset som Tivolis egentlige Materiale; det virkede altid sommerligt og festligt med det lette, gennemlyste og dog spejlende Glas. Vi er jo endda ofte henviset til at nyde det Grønne og det milde, men vaar Vejr fra Glashuse. Pantomimeteatret har en helt anden Karakter. Dahlerup har forsøgt og naaet at skaffe noget eventyrligt ved den sære, orientalske Pastiche; helt uden Tilknytning til Forestillingen er Kineserierne ikke, Pantomimerne er jo Rokoko, og Rokokoens ubegrænsede Sværmeri for Kina knytter en vis Forbindelse. Men den store Værdi ligger i, at Façaden virker næsten eksplosiv ved sin Silhuet og derved reducerer den lille Scene til en Kukkasse, hvor Eventyrspillene foregaar som i en hyggelig Lilleputverden.

Tivoli i Dag

Vi har stadig Carstensen's Plan, og jeg har forsøgt ved Beskrivelsen af de tilhørende Bygninger at klargøre Værdier og Tendenser, som uden Overdrivelse sikrer Tivolis Eksistens, da det er disse Momenter der giver Haven en Særstilling blandt lignende Etallissementer. Naar Helheden nu alligevel ikke virker overbevisende, skyldes det de Eksperimenter, der senere er gjort med Planen.

Det mest afgørende Skridt er taget lige efter Aarehundredskiftet. Kjøbenhavn var paa det Tidspunkt blevet saa stor, at man manglede en stor Festplads; desuden var den gamle Basarplads truet. Selve Tanken om en stor Plads er med det nuværende Publikum rigtig, men den er realiseret daarligt. Man har lagt en retlinet Flugt langs med den knækkede Allé og dermed ødelagt baade Pladsen og Alléen. Bevægrunden har sikkert været, at Pladsen, naar den blev skudt midt ind i Haven, blev et virkeligt Centrum og at man skabte en Kontakt mellem Promenader og Festlighederne. Men Funktionerne er saa forskellige, at man aldrig kan faa et Sammenspil. For Enden af Festpladsen byggede man en ny Koncertsal. Denne Placering har to Fortrin, den kan (ligesom den gamle Basar) virke paa de Ankomende som en monumentalt Afslutning af et stort Perspektiv, det andet Fortrin er Salens Beliggenhed i Forhold til det naturlige Terræn: den ligger højt over Størstedelen af Pladsen foran. Man dermed er ogsaa alt godt sagt.

Følgen af, at Salens Façade kom til at ligge, hvor den ligger, blev, at Kunstnerplænen maatte vendes, saaledes at den vender en udpræget Bagside mod den første Sted, hvor Publikum fordeler sig i Haven. Selve Festpladsen er helt splittet, fordi Folk tvinge

(Teksten fortsættes på omstødt side)

både hos

RSCHSPRUNG OG SØNNER

projekteret af rådgivende ingeniørfirma Birch & Krogboe

og

C. V. OBEL . AALBORG

projekteret af rådgivende civilingeniør O. H. Brødsgaard

er **VENTILATION OG
LUFTKONDITIONERING**

leveret af

Glent & Co^{a/s}

STER SØGADE 32 . KØBENHAVN K . MI. 1390 . ÅRHUS AFD.: SCT. PAULSGADE 25 . ÅRHUS . TLF. 3 09 01

J. SAABYE & O. LERCHE ^{A/s}

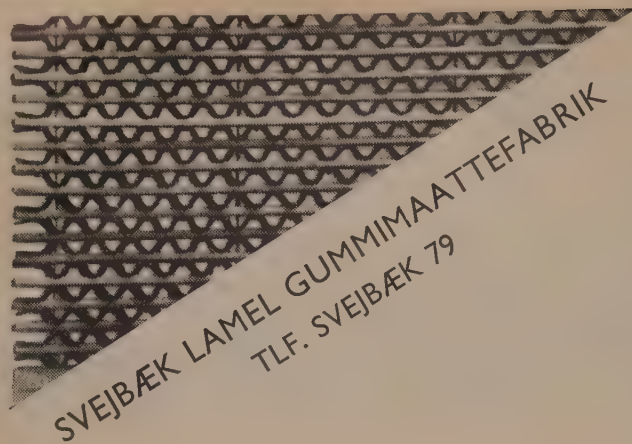
udfører

JERNBETONARBEJDET

paa

1. AFSNIT AF

TIVOLIS KONCERTHUS

PRODUKT:

Lamel-gummimåtte.

TYKKELSE:

Gummihøjder: 20, 25 og 30 mm.

DIMENSIONER:

Leveres efter mål i form og størrelse efter ønske.

FARVER:

Leveres i sort, grøn, rød og beige.

ANVENDELSE:

I private hjem, skoler, kirker, hospitaler, banker, biografteatre, hoteller, teatre, kontorer etc. Til anbringelse i måttegrav eller som fritliggende måtte for dør eller trappe.

UDFØRELSE:

Udført af gummilameller i bølgeform mellem imprægnerede trælister. Samlingen er udført ved brug af letmetalnitter og bøjelige galvaniserede stålwirer.

TEKNISKE EGENSKABER:

Slidstærk, elastisk og nem at rulle sammen og flytte, også hvor det drejer sig om store måtter til skoler, hospitaler, kontorer og lignende. Wirerne rustner ikke, og angribes ikke på anden måde.

Skridsikker og selvrensende.

Kan leveres i olieresistent syntetisk gummi for brug i industrien.

LEVERING:

Hurtig levering.

GARANTI:

5 års skriftlig garanti for fabriktionsfejl.

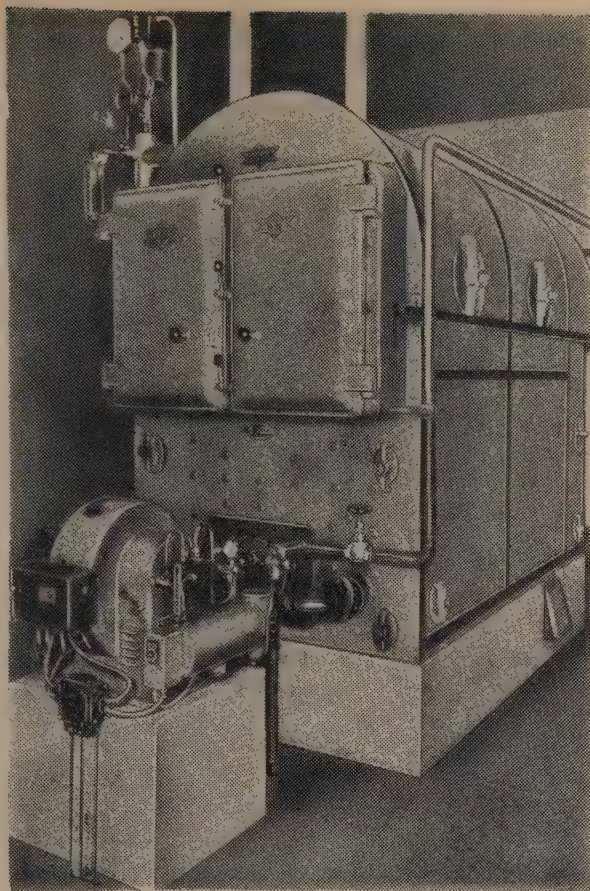
til at opfatte den som vendt mod Koncertsalen, samtidig med, at de skal se den anden Vej, naar der er Plæneforestilling. Endelig er det aldeles utilbørligt, at man kommer ind bag fra Forestillingen, man kan anstændigvis ikke byde Folk, at de skal trave bagud i Haven for der at gøre skarpt omkring og indtage deres Rettigheder som Tilskuere med Næsen i den Retning, de kom fra. At Fyrværkeriet afbrændes paa langs af Pladsen, er en Nødhjælp, der kun tjener til yderligere at svække Pladsens Karakter.

Koncertsalen bruges ogsaa om Vinteren til Udstilling, og der har været talt om Vinterkoncerter, men til disse Formaaler er den helt gal; vi har alle Minder om Vandringen paa Brædder gennem den øde Hav. Professor Rosen forsøgte at lappe paa Forholdet ved at lave en Indgang fra Tietgensgade. „Salen i Tietgensgade“? Nej! Og saa oven i Købet ogsaa her Tilgangen fra Bagsiden.

Det næste betydende Træk, der føjedes til Haven Plan, vedrører væsentlig kun Begrænsningen. Ved Anlæget af den nye Hovedbanegaard og Bernstorffsgade maatte den gamle Basar falde. Den nye Basar „Nimble“ knytter sig nærmest til Promenaden vinkelret paa Vesterbro, og Pantomimeteatret har dermed mistet sin sidste Støtte i Planen. Med Plæns Bagside og det tilbagetrukne Wivel som Genboer er det hjælpe løst uarticuleret beliggende. Selv det naturlige Fald som oprindeligt var saa fint udnyttet til Tilskuerplads og som har virket smukt, da Anlæget var centralt hjælper nu til at degradere Teatret. I de senere Aar kender vi det kun som liggende „skævt dernede i et Grøft“. Dette er en beklagelig Detail, men det egentlige Fejlgreb fra de Aar, da Havens Grænser blev fastlagt, er, at man ikke sørgede for en ordentlig Randbebyggelse. Et Forlystelsesetablissement, der er omgivet af Gader, maa vise almindelig Gade façade. Det bizarre Glimt af Lystigheden virker ikke bedt paa En end Lugten af den Bajer, en Anden har drukket, og den Mand, der ønsker at føle sig suveræn i sin Fritid, bryder sig ikke om at blive „vækket“ ved at faa Øje paa det, der ligger uden for hans Fristed. Disse Forhold er bagefter taget op til Behandling (Rosens Façade mod Banegaarden), men ikke løst. Tivoli har jo selv ved Apolloteatret, Hirschsprung Butik, Wivel, Bræddehytten o. s. v. vist, at der ikke er noget Princip, der gaar imod at leje ud til Udenforstaaende, hvorfor saa ikke tage Konsekvenserne. Man kan ikke kalde en samlet Randbebyggelse for en Beskæring af Haven – for naturligvis skulde Stueetagen (i Bernstorffsgade bliver det endda Kælderen) udnyttes ind mod Haven, Randbebyggelsen behøvede jo hverken at være særlig høj eller dyb, man maa blot have den som et Skel – der udadtil viser Gade façade og indadtil viser Forlystelseshave.

Det eneste Sted, der i Øjeblikket ikke er helt bestemt til Randbygning, er Stykket langs Vestre Boulevard her er Afstanden fra Søen til Gaden sine Steder for lille, her er der ikke Brug for Bygninger ind mod Haven, og endelig har Haven i denne Del saa meget Karakter af en almindelig offentlig Park, at Parterne paa de to Sider af Stakittet ikke generer hinanden. En anden Fejl, som Tivolis nye Begrænsning afleder, var, at man benyttede Lejligheden til at isolere „Gøgllet“ i et Hjørne af Haven, og herved trak man en

(Teksten fortsættes på omstående side)

KEDLER

for varmtvand, hedtvand, lavtryksdamp, højtryksdamp.

STOKERE

for kul, brunkul, tørv.

OLIEFYR

for gasolie, dieselloie, let fuel oil, svær fuel oil.

SIKKERHEDSLÅSE

for 0,7 atm. og 1,0 atm.

TRIMIX-VENTILER

for dobbelt-shuntning.

Illustrationen viser 1 stk. 40 m² røgrørskedel fabrikat DSV type DHt for højtryksdamp 8,0 atm. og med en dampproduktion på 985 kg damp pr. time. Kedlen er påmonteret 1 stk. olie-fyr type DSV/S-3 for svær fuel oil.

A S DANSK STOKER & VARMEKEDEL KOMPAGNI

KBHVN.: BREDGADE 58, TLF. MI. 270
AARHUS: NY BANEGAARDSGADE 45, TLF. 2 11 22
ODENSE: SØNDERGADE 2, TLF. 88 42

„Gcittall“ STRAALEVARME

**INDSTØBTE VARMESLANGER
SUNZTRIPS STRAALEPLADER**

Udføres af:

nnesen og Danstrup,
benhavn.

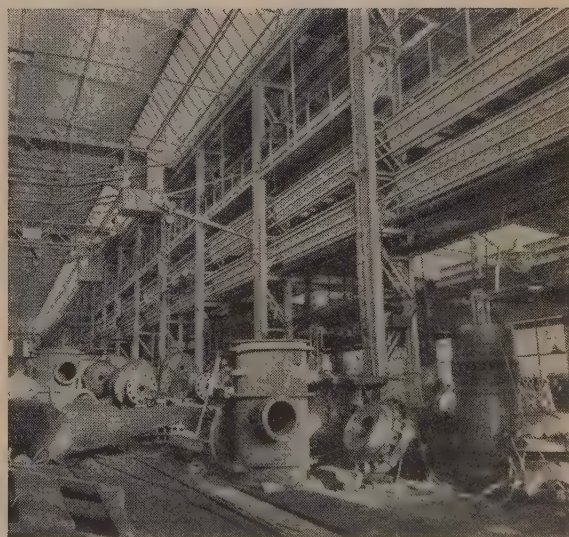
C. M. Hess' Fabriker A/S,
København.

Jun og Sørensen A/S, Aarhus.

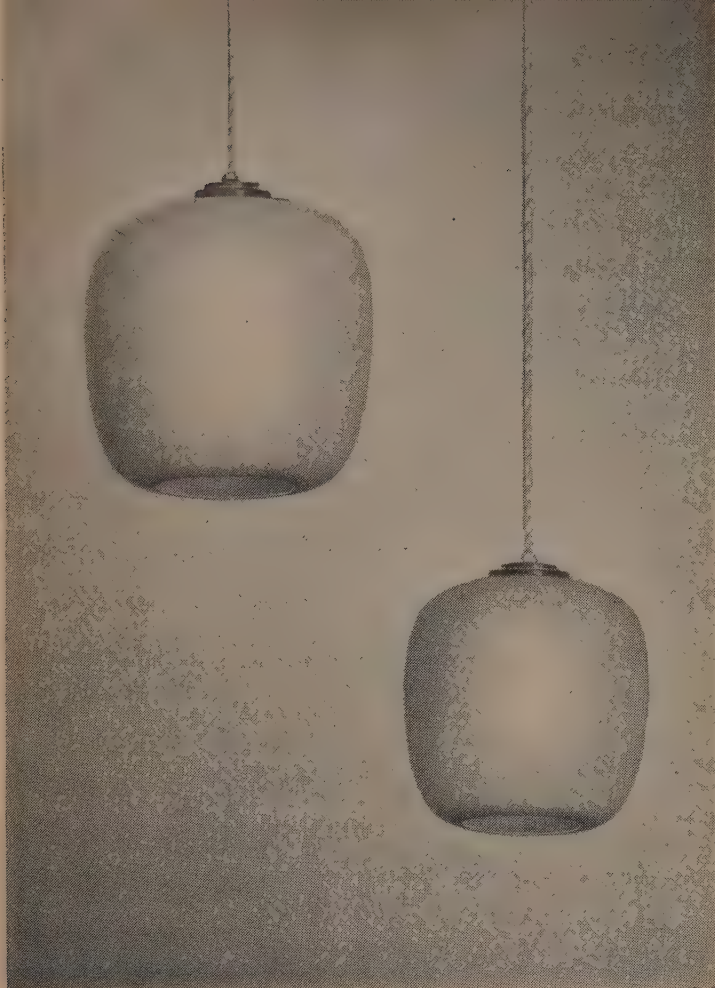
Chr. Olsen og Meilgaard Mortensen,
København.

A/S Vølund, København.

Alle oplysninger tlf. Helrup 6763.

SUNZTRIPS I FABRIK

5 størrelser

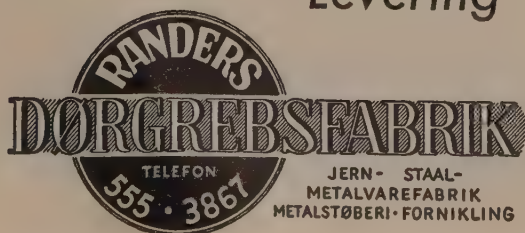
Gallonpendel *Mat opal overfangen*

champagne-silkemat

FOG & MØRUP A/S, NØRREGADE 28, K

Kvalitetsvarer

**Hurtig
Levering**

social (i bedste Tilfælde psykologisk) Grænse, der hæver Fordrageligheden.

De nyeste Ændringer ved det muntre Hjørne er næst ikke Omtale værd. Alt Lapperiet, de umotiverede stive, symmetriske Pladser, som man kommer skævt ind i og skævt ud af, hele den ørkesløse Udpining. Fantasien har kun gjort ondt værre, tidligere kom man da rundt om Koncertsalen paa en naturlig Maade. Alt dette bliver imidlertid kun Betragtninger af bedre eller daarligere Løsninger af Detailler i forkert Helhed.

Det rationelle Tivoli

Jeg har tilstrækkelig klart fremhævet, at Tivoli ikke er berettiget til at optage den merkantilt vigtige Grund i Byens Centrum, fordi det her er noget mere end de almindeligt bekendte Forlystelsesparker – dette udelukkende i Kraft af Promenaden og Havet om Søen.

Den allervigtigste Opgave for Tivoli bliver derfor at fjerne den ubrugelige og fjollede Festplads fra Promenaden, en Ordning, der af Pladshensyn skal være gennemførlig, fordi Størstedelen af Arealet ved Bernstorffsgade ligger uden for det Areal, Carstensen disponerede over.

Alle de store, moderne Anlæg maa saa ligge i en Aakse ud fra Hovedindgangen, og Mellemrummet mellem den romantiske Promenade og det regelmæssige Anlæg udlægges til det *Haveareal*, som altid efterlyses, naar der er Tale om Tivoli. Hovedpunkterne i de nye Anlæg er Koncertsalen og en Friluftsplads med Festligheder; begge Steder maa Publikum kun have én Indstilling, nemlig Retningen fra Ankomsten mod Forestillingen, derfor maa Salen og Pladsen ligge i Forlængelse af hinanden.

Koncertsalen skal op til Indgangspladsen og her dannes et festlig illumineret Midtpunkt for de Indtrædende; den skal virke som Skellet, der spalter Strømmen fra Havens to Hovedanlæg, Alléen og Pladsen. Endelig skal den være den ene Side i en begrænset trekantet Indgangsplads, hvor Teatret og en fremskudt Terrasse fra Wivel danner de andre Sider. Pantomimeteatret til vinde derved.

Enhver Mand med forretningsmæssigt Overblik maa jo undre sig over, hvad det er, der stiller Tivoli saa ledes, at man kan undvære Vinterindtægten af en stor Sal ud til Vesterbrogade.

Bagsiden af Koncertsalen danner et stort Terrasselandlæg med Udsigt over hele Festpladsen, der ogsaa til Siderne begrænses af Serveringsfelter (med fri Beplantning), den afsluttes med en Artistscene, der ogsaa saa bred, at man her kan afbrænde Fyrværkeriet paa den rigtige Led, foran Publikum. Scenen maa snart tidlig give Mulighed for en større Illuminationseffekt. Nedgangen fra Banegaarden føres lige til Udgangspunktet for Festpladsen; her bliver en Omlægning af Niveauet nødvendig. Den nuværende dybe Nedgang er alt for uhyggelig, og Terrænet maa ikke stige mod Scenen, men Planering er altid nødvendig paa en symmetrisk Plads, lige saavel som det naturlige Terræn har sin Berettigelse i den frie Have. De støvede Hullede man nu humper ned i og op af, har sikkert virket ugunstigt paa mange.

(Teksten fortsættes bag i hæfte)

Alle installationer skjules, og der er let adgang til udskiftning af lysrør

Klart lys i hele lokalet...

IKASSETTER er en moderne løsning af et moderne problem. Et mørkt lokale omskabes til et ideelt arbejdsrum med lige godt, blændfrit lys overalt – og selve synsindtrykket er roligt og smukt.

Opsætningen af Ikasetter kan foretages på forbausende kort tid, og prisen er overkommelig. Forlang forslag og tilbud.

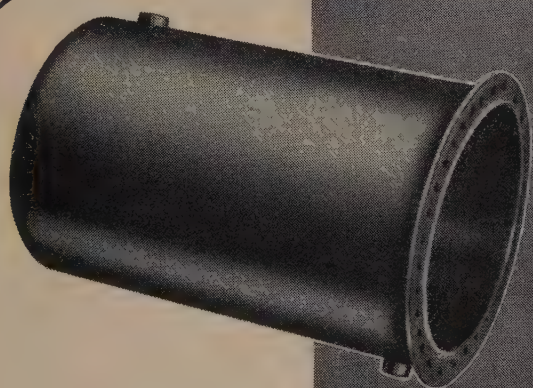
IKAS

INTERNATIONALT ISOLATIONS KOMPAGNI A/S- IKAS

AALBORG:
Niels Ebbesensgade 5
Tlf. 3163

KØBENHAVN V:
H. C. Ørstedes Vej 28 C
C. 2723 - 2793

ODENSE:
Rugaardsvej 94
Tlf. 4183

AJVA type 6

-en 6'er

VARMTVANDSBEHOLDEREN MED DE 6 FORDELE

i forhold til almindelig kappebeholder

AJVA A/S

Sydmarken 22-26,
København-Søborg
Tlf. Søborg *3801 - 5919

1. Inderbeholder kan udtages ved evt. reparation eller udskiftning, uden at varmekappen, dennes isolering, eller kedelforbindelser berøres.
2. 33 $\frac{1}{3}$ % større hedeblade og dermed hurtigere opvarmning.
3. Giver Dem det bedst mulige på det svageste sted i Deres varmeanlæg.
4. Udføres af anerkendt beholderfabrik.
5. 5 års garanti for materiale og fabriktionsfejl.
6. Billigst, når foranstående tages i betragtning.

Forlang prospekt og nærmere oplysninger.

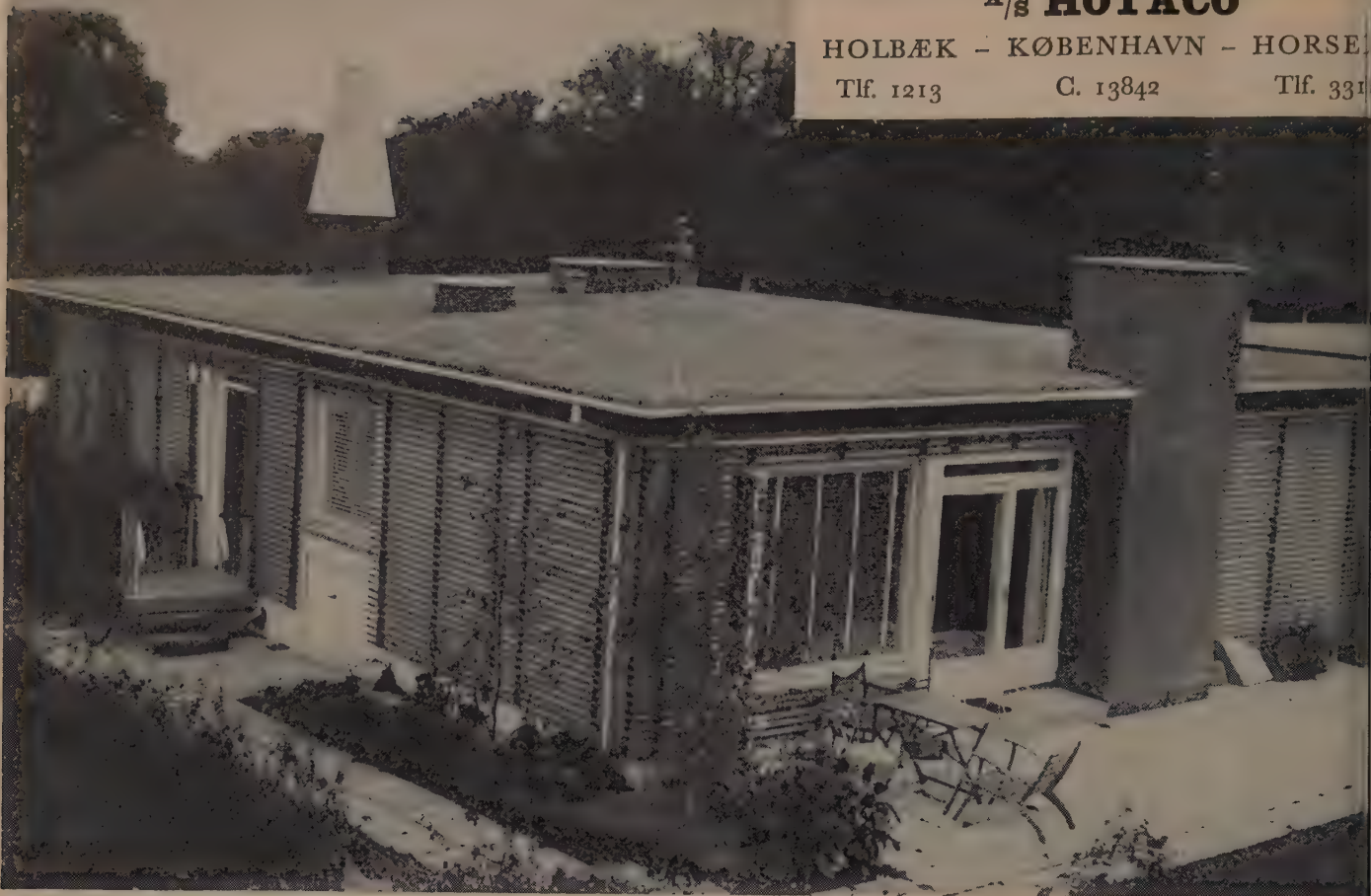
A/S **HOTACO**

HOLBÆK - KØBENHAVN - HORSE

Tlf. 1213

C. 13842

Tlf. 331

Arkitekter M.A.A. Gunnar og Bodil Krohn, eget hus, Tinglevej 14, Gentofte

HOTACO built-up t

FABRIKSBYGNING FOR NORDISK DIESEL AUTO

KONTORBYGNIN

Plakat af Ib Andersen

Den københavnske forlystelseshave

Træk af dens oprindelse og udvikling

Af mag. art. Ide Løppenthin

725-7

725-8

Barokkens og romantikkens haveanlæg er to afgørende højdepunkter i havekunstens historie. Deres løsninger af problemet om sammensmeltning af natur og kunst er diametralt modsatte. Barokken lader den abstrakte, arkitektoniske idé være udgangspunktet og beherske naturen. Romantikken derimod engagerer naturen som førstekraft og dirigent for anlægsform og arkitektur. Mellem disse to yderpunkter findes et utal af mellemformer. Det nittende århundredes forlystelseshave er iblandt dem.

Denne offentlige, illuminerede, havetype, der foruden restauranter også omfatter forskellige arter af folkelige forlystelser, var i forrige århundrede blevet en almindelig europæisk mode, der da også blev indført i København. Ren import blev den dog ikke her. Indenfor landets grænser havde den sine egne dybe rødder, såvel i folkets gamle kildemarkeder som i de fornemmes lysfester og fyrværkerier og sidst ikke mindst, i alle de små restaurationshaver, mest udenfor hovedstadens porte, der ligefra Holbergs tid var så yndede af københavnernes.

I begyndelsen af århundredet indtraf det tidspunkt i byens historie, hvor befolkningen blev så stor, at den ikke mere kunne holdes indenfor de volde og porte, der omgav den. Det varede dog noget, før der blev tale om egentligt spekulationsbyggeri udenfor den befæstede bys porte, blandt andet fordi det af militære grunde var forbudt at bygge i højden der. Men jo trangere pladsen indenfor portene blev, desto stærkere blev behovet for at færdes udenfor dem. Man kunne ikke længere nøjes med de sjældne udflugter ad dyrehaven til, når man længtes bort fra byens „kvalmfulde mure“. Det nemmeste og mest nærliggende var så at foretage promenader på voldene eller i kongens have, og det blev meget benyttet. Men endnu mere tillokkende stod for mange *Frederiksberg Have*, som var åben for publikum, i hvert fald for den honnette del. Denne populære adspredelse, med kongesejlads og det hele, gjorde, at strømmen fra byen for en stor del trak gennem Vesterport, og at Vesterbro og til dels Frederiksberg ganske naturligt blev grobund for et sommerligt forlystelses- og restaurationsliv, der fungerede som en slags aflægger af den elskede, men fjernt beliggende Dyrehavsbakke. Og når bakkens fastsatte tre uger var forbi, blev det dens afløser. Bakkens gøglere blev dog ikke Vesterbros eneste faste beboere. Ligefra Christian IV's tid havde et ganske andet folkefærd, slagterne, haft til huse her, for at de kunne udøve deres kraftige håndtering udenfor byen, så befolkningen slap for stanken. Traditionen bag Kvægtorvet og Værnedamsvejs slagterbutikker er således gammel nok.

Det har været et saftigt liv, der gik for sig på det gamle Vesterbro, og frodige skud sendte det ind i det københavnske kulturliv. Pricerne og Fru Heiberg hørte således oprindeligt til her for ikke at tale om Storm P. Men det honnette København fandt livet på Vesterbro lovlig krast og havde svært ved at falde rigtigt til her, skønt det til stadighed beholdt en fremskudt stilling i den

kgl. skydebane, det eneste stykke betydeligere arkitektur, Vesterbro lang tid ejede, bortset fra enkelte fornemt tilbagetrukne landsteder.

Der var imidlertid fremdrift i det københavnske borgerskab i disse årtier. Som klasse skulle det vise, at det forstod at gøre sig gældende både politisk og socialt, og end ikke det vilde Vesterbro kunne i længden holde stand overfor den borgerlige civilisation. Det begyndte i den fine ende, i slotshaven selv. En italiensk stukkatør, Agostino Taddey, var blevet indkaldt for at arbejde med udsmykningen af C. F. Hansens Christiansborg. For at yde ham kompensation for arbejdet, der i de pengefattige år gik trægt, gav kongen ham 1813 lov til, med Schweizer-Italieneren Monigatti som vært, at åbne „en nydelig pavillon i form af et tempel“ i Frederiksberg Have, hvorfra han kunne beværte publikum med forfriskninger og musik og ved højtidelige lejligheder afbrænde fyrværkeri. Noget klart begreb om den lille træbygningens udseende giver udtrykket „tempel“ egentlig ikke, men navnet tyder på, at pavillonens har været et stykke havearkitektur i lighed med de andre lysthuse i Frederiksberg Have og Søndermarken.

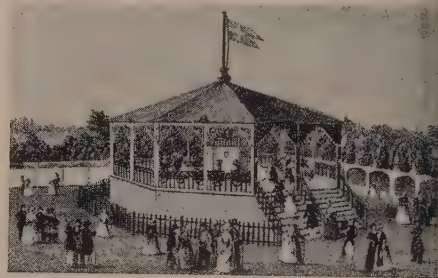
Disse to haver var i tiden før 1800 blevet omlagt i engelsk landskabelig stil og var blevet udstyret med dennes stemningsfulde lysthuse. En af den romantiske haves store attraktioner var jo, at den i fantasien tillod sin gæst at foretage eventyrlige rejser til fjerne lande og fjerne tider. Derfor bød den på overraskelser som mauriske, tyrkiske, kinesiske og schweiziske lysthuse midt mellem tilgroede gotiske kapeller og klassiske tempelanlæg. Blandt disse mange stilarter var den klassiske den bedst funderede og i første omgang den mest benyttede, selvom det senere skulle vise sig, at også de andre historiske og oversøiske stilarter havde en fremtid for sig. I forbindelse med Monigattis sandsynligvis klassiske frederiksbergske forfriskningstempel kan det være rimeligt at nævne Harsdorffs Herkulespavillon i Rosenborg Have. Den var tre år i forvejen blevet overladt Konditor Firmenich til offentlig beværtning og havde haft succes i denne egenskab, selv om den i popularitet hurtigt blev overfløjet af den frederiksbergske, der blandt andet kunne prale med ærefulde besøg af kongefamilien selv. Rosenborg Have havde forøvrigt allerede i Struenseetiden været offentlig tilgængelig, men havde aldrig opnået at blive skueplads for den anstandsfulde blanding af kongetroskab og folkelighed, der udfoldede sig i Frederik VI's have.

Mellem den stilfulde slotshave og det primitive Vesterbro lå Frederiksberg Allé og virkede isolerende. I begge ender var den forsynet med en jernport og vagt, der præciserede dens opgave som kongeallé. Dens bebyggelse var temmelig spredt og bestod mest af lystgårde. Af disse blev de to, som lå nærmest slottet, allerede før 1800 benyttet som beværtningssteder og understregede derved alleens funktion som pilgrimsvej til slottet. De lå side om side – overfor kirken – og delte retfærdigt publikum imellem sig: *Ratztenborg*, den ældste, tog den djærvere del. *Alleenberg*, ved siden af, den finere portion, blot med et interregnum mellem 1806 og 1818, hvor der kun var privatbolig.

Stort set har dog alleen fra begyndelsen virket som et stykke ingenmandsland, uden lygter og elendigt vedligehold.

Monigattis pavillon i Frederiksberg Allé, opført 1813

Alleenberg: Karousselbanen

Alleenberg: Det kinesiske lysthus

Alleenberg: Teatret

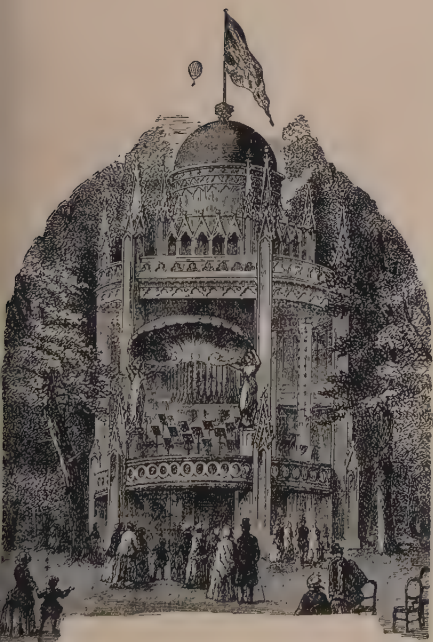

Reimer Kehlets „Rosenlund“ åbnet 1829

Så skete der i 1827 det, at alleen, på den nuværende St. Thomas Runddel pludselig blev opmuntret med en lille, lysstrålende pavillon i slægt med slotshavens. Værten var tilmed den samme. Monigatti havde måttet overlade sin oprindelige beværtning til Josty og gik nu til angreb på Frederiksberg Allé og drog den fordel af flytningen, at han her havde langt friere hænder til at udnytte sine evner som festarrangør. Sit honette publikum tog han med sig og diverterede det med fyrværkeri og illuminationer, så hans pavillon blev som et dobbelt forjættende vartegn i den mørke allé. Han afholdt stilfulde abonnementsballer og fik en overdådig succes, da han indkaldte Tyrolere og Italienere til at underholde publikum med sang. Han blev meget populær og som Københavns maitre-de-plaisir en forløber for Georg Carstensen, der netop fik sit gennembrud med Tivoli i Monigattis dødsår 1843.

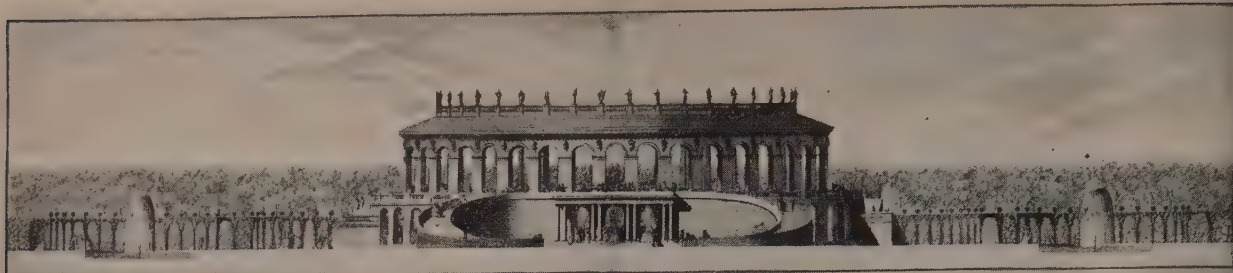
I følge afbildninger synes pavillonen i Alléen at have været en rummelig træbarak, udvendig inddelt ved klassicerende led. Gavlen er spændt over bygningens langside og taget er afvalmet. Den pilasterbårne gesims er pyntet med små palmetter. De høje vinduer går ned til gulvet og har halvrund afslutning foroven. Det er næppe forkert at sætte pavillonen i forbindelse med den dengang aktuelle havearkitektur, en samtidig tegning giver den endda et kinesicerende sving, som uvilkårligt leder tanken hen på det kinesiske tempel i Frederiksberg have.

På den nærliggende Værnedamsvej startede chokoladefabrikanten Reimar Kehlet 1829 *Rosenlund*. Som i Ratzenborg og Alléenberg gik man her ud fra et eksisterende hus. Restauranten blev indrettet i et tidligere landsted, der syntes skabt til dette formål med havedøre bag lette arkader. Nu blev haven dog det vigtigste. „Vauxhallerne“, som længe havde spøget i det københavnske forlystelseliv, fik her deres egentlige gennembrud, og med lysfester og musik som attraktioner slog Rosenlund igennem. Den københavnske forlystelseshave begyndte så småt at tage form.

„Vaux Hall“ i London. Maleri af Canaletto

Vauxhalls var et internationalt fænomen og betød stort set en offentlig illumineret have. Betegnelsen var engelsk. Originalen var Vauxhall Gardens, der lå et stykke uden for London og allerede var i brug i det 17. århundrede. Haven omtales i Pepys' erindringer. Dens grundtanke var illumination og musik, og dens anlæg havde endnu barokhavens regelmæssige form. London forblev under det meste af det 18. århundrede Europas førende by med hensyn til offentlige forlystelses anlæg, først i tiden omkring den franske revolution blev den overfløjet af Paris. I Louis seize-tiden begyndte begrebet Vauxhalls at blive moderne i Paris. Arkitekten Jacques Francois Blondel, den berømte teoretiker, omtaler og beskriver det nye fænomen i sine *Cours d'architecture* fra 1771. Han er ikke uvidende om, at den frie engelske havestil, som er ved at blive mode, er anvendelig her, men i sin egen grundige anvisning på, hvordan en fransk Vauxhall bør se ud, går han endnu ud fra den regelrette barokhave med snorlige alléer og gange, ofte overdækkede med løvværk. Han omtaler de særlige krav, et sådant anlæg stiller til arkitekten og går så vidt, at han antyder, at næppe nogen composition kræver mere

Perspective du Vauxhall

Coupe du Vauxhall

af sin arkitekt. Bygningerne skal være lette, men solidt konstruerede, de skal give en illusion om rigdom gennem deres elegance og luxuriøse anvendelse af skulptur, forgyldning og spejlglas. Haven skal ligge bekvemt, nær hovedstaden og helst i forbindelse med en offentlig promenade. Selve terrainet må nødvendigvis være en plan flade, men skal inddeles i terrasser for at skabe afveksling. Een afdeling af haven skal indeholde balsale, koncertsale, spillesale og cabinets de conversation. En anden er beregnet på promenader i fri luft og er suppleret med store peristyle og vestibuler, hvor gæsterne kan være, når det regner eller når solen skinner for stærkt. Herfra skal der så være adgang til forlystelsesafdelingen, hvor der gives små forestillinger, og hvor man finder restauranter beregnet til lette måltider. Den første afdeling med bal- og koncertsale er den fineste. Den foreslår han at forbinde med et esplanade- og terrasse-anlæg, hvor der, med bygningerne som baggrund, ved festlige lejligheder kan afbrændes pragtfulde fyrværkerier. Desuden skal der her være illuminationer med lampioner, lygter eller transparenter, det hele i forbindelse med vandfald og springvand og „naturlige eller kunstige sølegange“. Endelig må det nævnes, at Blondel, i forbindelse med dette anlæg fantaserer om kanalanlæg, hvor der kan opføres romerske naumachier (søslag), han taler om optog og kvadriller, om friluftsfornøjelser som vipper, gynger og forskellige spil og om bjergslæder, altså begyndelsen til de senere rutchebaner. Også arenaer, hvori ungdommen kan opøves i idræt, er med på hans program. Til allersidst foreslår han, at der eventuelt i nogen afstand kan lægges særlige anlæg beregnet for det brede folk og „lakajerne“, med kroer og folkelige spil som en *mat de cocagne* d. v. s. en klatrestang med gevinst i toppen. Fra disse anlæg skulle folket kunne nyde illuminationen og fyrværkeriet uden at være til gene for eliten i den eksklusive have. Blondel er den første europæiske kunstner, der har taget begrebet forlystelseshaven op

Victor Louis: Projekt til et Vauxhall

til konsekvent behandling. Foruden Vauxhall var allerede på hans tid betegnelsen Tivoli almindelig anvendt. De romerske fantasier i Blondels projekt giver dette navn nye perspektiver. Lige fra renæssancen havde klassicerende arkitekter øst af de rige kilder, der med hensyn til oldtidens arkitektur findes i Tivoli ved Rom. Ikke mindst har det store ruinfelt her af Hadrians mægtige parkanlæg, hans villa, med dets væld af bygninger i alle former og til alle formål, strålende udsmykket, fået fantasien til at fænge. Det er således ikke for meget sagt, at Tivoli-ideen har dybe rødder, en af dem viser sig at nå helt ned i den romerske oldtid.

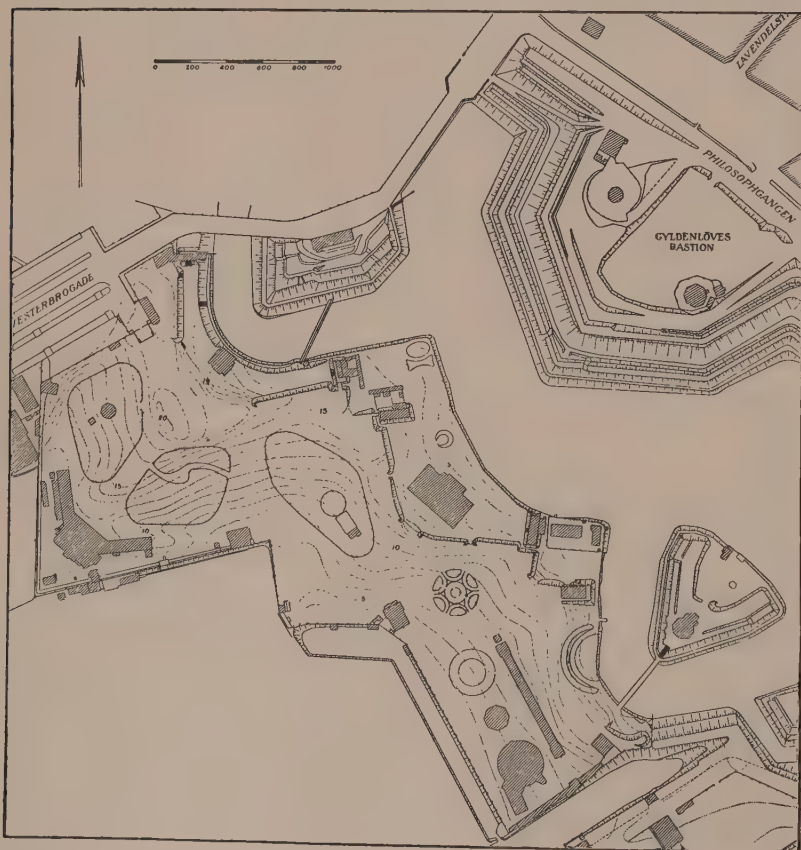
Blondel nævner som et af de første anlæg i Paris *Le Waux-Hall du Boulevard*, delvis opført af arkitekten Victor Louis, senere Mesteren for det berømte teater i Bordeaux og for kolonaderne i Palais Royal. Et noget senere var det meget eksklusive og yndede *Tivoli Boutin*, hvis historie forøvrigt blev ganske betegnende for den videre udvikling af de parisiske forlystelsesanlæg. Det åbnedes om sommeren 1773 af skatmester ved marinen Boutin i en park mellem Rue Saint Lazare og Rue de Clichy. Det indeholdt en fornem hovedbygning og en mindre pavillon til intimere selskabelighed. Haven blev anlagt i tillempet engelsk stil med lette pavilloner og malerisk slynget vandløb, hist og her forsynet med broer, der førte over til et „bergerie“, hyrdehus, eller til drivhuse med eksotiske frugter. Haven blev hurtigt samtaleemne indenfor den mondæne verden og kom til at nyde hoffets bevågenhed. Adskillige af periodens førende navne nævnes som dens stadige gæster, og da Hertugen af Choiseul i triumf trak sig tilbage til sit exil i Chanteloup, måtte Boutin tilkaldes for at være rådgivende med hensyn til haveanlæggets udformning. Under revolutionen skiftede Tivoliet karakter, Boutin blev henrettet og haven blev skueplads for pragtfulde folkefester. Sin popularitet mistede den aldrig, det var af rent byplanmæssige grunde, man i 1810 måtte bestemme sig til dens nedlæggelse.

Tivoli Boutin kaldtes også La Folie Boutin. Folies var navnet på tidens ekstravagante private parkanlæg i forstæderne. Adskillige af dem fik under revolutionen samme skæbne som Tivoli Boutin: Efter ejerens henrettelse at blive skænket folket som forlystelseshave. Dette gælder f. eks. *La Folie de Chartres*, den nuværende Parc Monceau, anlagt 1778 af arkitekten Carmontelle for Hertugen af Orleans. Her fandtes såvel Boutins engelske havestil, som Blondels romerske ideer til overflod. Den rummede blandt andet nymfæer, springvandsmonumenter, „grave“, bastioner, obelisker, en hollandsk mølle, templer, pagoder, kiosker, bade og et stort ovalt endnu bevaret bassin til naumachier. Det er således forståeligt, at Paris' forlystelseshaver efter den franske revolution kunne få europæisk betydning. Den danske verdensmand Georg Carstensen, der i 30'erne i forrige århundrede gjorde studier i det europæiske forlystelseliv, foretrak da også absolut det parisiske.

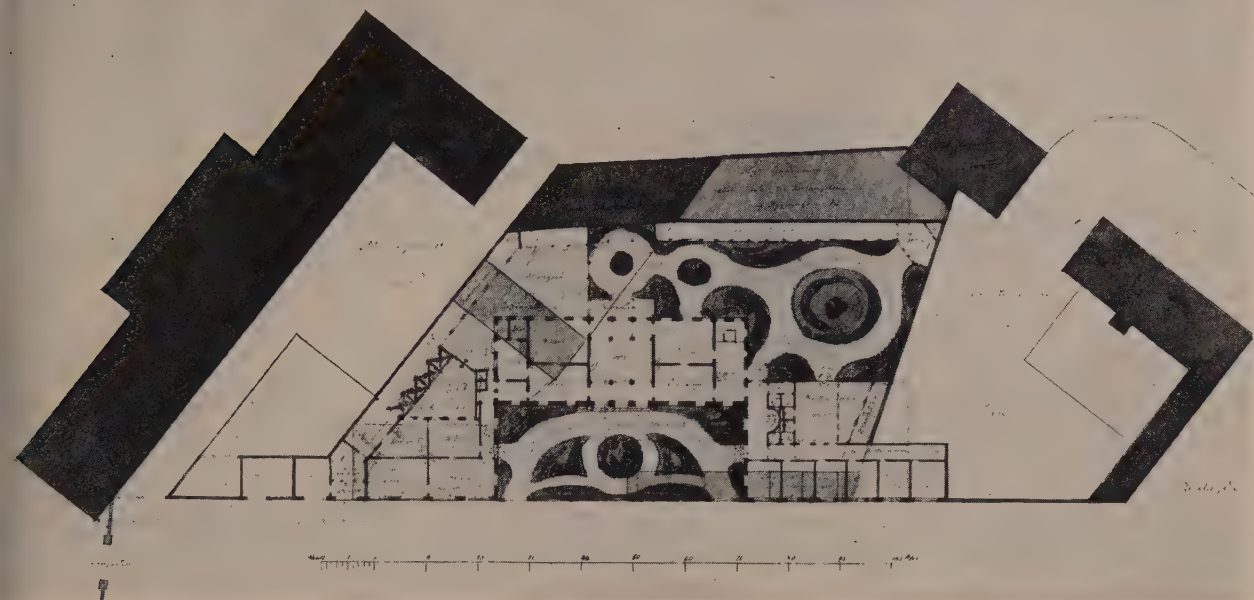
Dog allerede før Carstensens hjemkomst kunne København vise indtagende resultater. Skikken at henrette folk og arve deres ejendom til folkeforlystelser blev ganske vist ikke optaget hos os.

I København måtte man nøjes med at gøre studier i de eksisterende haveanlæg, hvor den engelske mode i århundredets første halvdel dominerede. *Alleenberg*, der 1841 blev udvidet til også at være forlystelseshave, er et fint eksempel herpå. Værten var Chr. Kehlet, en broder til Rosenlunds ejer. Han omdannede den gamle værtshushave til et anlæg med forskellige forlystelser, indrettede i små pavilloner, hvis herkomst er tydelig nok. Således boltrer den kinesicerende stil, der måske anedes i Monigattis pavillon, sig her i svungne tage, ringlende klokker og dekorative drager, mens muhamedanske halvmåner og minaretagtige opsatser pryder andre. Deres praktiske formål var ene at danne rammen om den folkelige morskab fra Vesterbro, og med denne sammensmeltning af romantisk havearkitektur og forstadsgøglet var begrebet: Den københavnske forlystelseshave, en kendsgerning. Hvem der har tegnet Alléenbergs yndefulde arkitektur, ved vi desværre ikke, men at han som udgangspunkt har haft hele tidens venlige og uhøjtidelige opfattelse af de exotiske stilarter, er givet.

Københavns ledende arkitekt i 1840 var den internationalt orienterede G. F. Hetsch. Han blev den, der i Danmark førte smagen for den store tunge klassik, der råder i C. F. Hansens arkitektur, over i en lettere, mere radikal retning. Hetsch var elev af den franske arkitekt Charles Percier og i høj grad præget af dennes og P. F. Fontaines lidt kunstindustrielt virkende stil. Han var meget begejstret for Tysklands banebrydende arkitekt Karl Friedrich Schinkel, selv om han i sin stil ikke rigtigt formår at lade de schinkelske ideer komme til orde. Desuden var han stærkt inter-

H. C. Stillings plan over Tivoli 1844

F. Hetsch: Toldbodprojekt fra 1845

esseret i kunsthåndværk og udgav med bidrag af sine elever for-
tegninger for håndværkere til møbler og andet dekorativt hånd-
værk.

Medens C. F. Hansen havde præget byen med store monumentale
enkeltbygninger, synes Hetsch at have haft en forkærlighed for
at arbejde med byplanen, hvor han monumentalt kunne lade de
enkelte bygninger samarbejde til nye helheder. Vi har således
fra hans hånd forslag til en samlet bebyggelse af Gammelholm
og til nyanlæg af Toldbodkvarteret.

I Gammelholmprojektet (1844) samarbejder han beboelseskvar-
terets brede parisiske boulevarder med den botaniske have bag
Charlottenborg. I den ene ende af haven, mellem Charlotten-
borg og det kgl. Teater, projekterer han et rummeligt og repræ-
sentativt koncerthus med stor vinterhave, og i havens modsatte
del, ud mod havnen, lægger han – helt Bellevueagtigt – et stort
restaurationsanlæg i forbindelse med en søbadeanstalt og pro-
menade. Meget interessante er også tegningerne til Toldbod-
kvarterets regulering (1843-52). En omlægning var påkrævet.
Toldbodvej henlå i vild uorden, hvad der ikke rigtigt passede til
dens position ved Københavns vigtigste indsejlingsplads.

Esplanaden var forlængst givet Københavnerne til promenade,
og Hetsch forsøgte nu at samle det hele til en både repræsentativ
og fornøjelig indgang til staden.

Hetsch's toldbodprojekt er behandlet andetsteds. Her skal blot
omtales et tidligt, ikke udført fra 1845, hvor han ved byens ind-
sejling planlægger en storstilet service-station for byens gæster:

En bygning med alle de bekvemmeligheder man kunne forlange: Café og restaurant i forbindelse med veranda og blomsterhave, desuden billard, læsesal og speciel matros-café endda med særlig pergola. Huset skulle ligge overfor Esplanaden og danne en rektangulær afslutning på den senere, som tværoval projekterede plads. I forbindelse med det øvrige elegante anlæg han havde i tankerne med arkadegange og bazarbutikker, ville denne bygning have virket som en virkelig storstadsagtig og gæstfri introduktion til byen.

Det vil være rimeligt at antage, at der har været en forbindelse mellem den internationalt orienterede Hetsch og verdensmanden Georg Carstensen, der i fyrerne kom hjem og satte fart i det københavnske forlystelseliv.

Da Carstensen i 1843 i løbet af 2 måneder fik opført sit *Tivoli* benyttede han ihvertfald en ung Hetsch-elev H. C. Stilling som arkitekt. Denne, der var begyndt som murersvend, havde takket være sine gode evner hurtigt vundet Hetsch's bevågenhed, var blevet hans amanuensis og desuden lærer i tegning ved forskellige institutioner. Til snedkernes tegneforening leverede han således en samling møbeltegninger. Disse er forståeligt nok væsentligt i Hetsch's ånd, men viser dog en vis aktualitetssans hos den unge arkitekt, idet han nu og da ikke går af vejen for at anvende nyrokoko, en stil som var moderne og som Hetsch fandt modbydelig. Carstensens planer om Tivoli var i den store stil, som også præger han senere forlystelsesprojekter. I sin indbydelsesskrivelse til aktietegningen nøjedes han derfor ikke med de almindelige folkelige forlystelser, men planlagde desuden varme bade og opdragende goder som læsesalon og gymnastiksal. Lidt sund håndværkertakt fra Stillings side og evne til at vurdere, hvad publikum kunne fordøje, har måske bidraget sit til Tivolis succés.

Det Tivoli, som lukkede op i 1843, var ihvertfald ganske ligetil uden demonstrative ønsker om kulturens højnelse.

Stillings pavilloner var lette og yndige. Teoretisk støttede han sig til Hetsch's franske smag, i praksis gik han ud fra det bestående som Alléen og videreførte således traditionen fra den romantiske have. Hovedtemaet var den åbne pavillon. Koncertsalen var således til at begynde med åben fortil med taget båret af kandelaberagtige søjler, og de andre bygninger var ligeledes helt eller delvis omgivet af åbne, søjlebårne gange.

De dekorative enkeltheder var fortrinsvis antikiserende. Løvehovederne og akroterierne på nogle af dem synes ligefrem hentede fra hans møbeltegninger, andre får dog et let eksotisk præg af Kina eller Orienten. Men idéen i deres konstruktion og rytmen er overalt den samme, og placeringen på fæstningsterrænet er lige så enkel og velvalgt: Bygningerne fordeles i grupper på 3 ad gangen. Een større flankeres af to mindre. Ved indgangen teatret, med sin scene morsomt indfattet à la skilderi, flankeret af to ens buffeter, derefter koncertsalen med de to „tyrkiske“ divaner til tobaksrøgning som drabanter, og endelig den store restaurationsbygning med sine to udløbende bazarfløje. Dette princip gælder dog ikke havens bageste ende, der dengang som nu var forlystelsesafdeling og opfyldt af rutschebane, gynges, panorama, skyde- og keglebane, samt „dampkarousselbanen“, hvor man roterede, siddende i et jernbanetog.

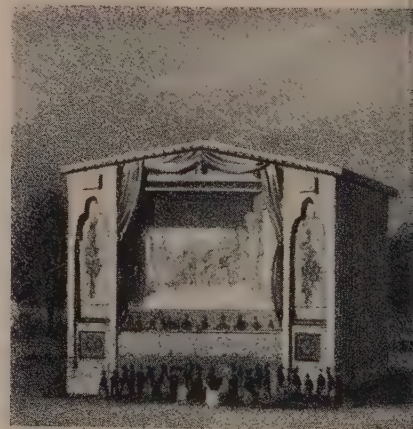
80

H. C. Stilling: Den oprindelige indgang

H. C. Stilling: Karousellen i Tivoli 1844

H. C. Stilling: Teatret 1844

H. C. Stilling: Den ene af Divanerne 1844

I det store og hele blev der imidlertid ved anlægget af Tivoli gjort en dyd af nødvendigheden. Da Carstensen fik lov at benytte selve fæstningsterrænet til sin have, måtte han forpligte sig til som bygningsmateriale kun at anvende træ og lærred, og hvad anlægget angik, måtte den bestående træbeplantning ikke røres. Deraf kommer den morsomme zig-zag-linie i grundplanen, som Stilling fulgte og understregede ved hjælp af sine pavillon-grupper. Den mærkes den dag i dag.

Om bygningernes øvrige udseende berettes, at de var malede i en varm gul tone og brandtaxationerne fortæller, at de ud- og indvendigt var smagfuldt dekorerede i pompejansk stil, at de indvendigt havde lærredsbetrukne lofter og vægge, hvortil limfarve var brugt, mens træværket iøvrigt var oliemalet. Som hjælp til dekorationsarbejdet havde Stilling maleren Carl Løffler, der netop var hjemvendt fra en studierejse til Pompeji, og som året efter fik brug for sine dekorative begavelse ved udsmykningen af Thorvaldsens Museum. Tivoliudsmykningerne gjorde stor lykke hos publikum, men hvordan de egentlig har set ud er ikke overleveret. De *kan* have indskrænket sig til yndefulde arabesker og lignende, der ifølge Hetsch „passer for små inddelinger og værelser, hvis karakter forlanger blot munterhed“. Da Tivoli langt hen på sommeren 1843 lukkede op for sine herligheder, blev det øjeblikkelig den store succes. Det forekom den almindelige borger, at Carstensen havde befordret et virkeligt mirakel ved at formå kongen og guvernøren, prins Carl af Hessen, til at åbne selve byens fæstningsterræn. Kun skumlere kunne hævde, at det hele blot var et bekvemt påskud for at få folk fra at beskæftige sig for meget med den indrepolitiske situation. Iøvrigt havde problemet: den af fæstningsværker indespærrede by, længe været et almindeligt europæisk fænomen. Den ene storby efter den anden voksede så stærkt, at nedlæggelsen af fæstningsværkerne blev aktuel.

Tivolis succes krævede stadige udvidelser og omdannelser af pavillonerne. Noget af det første der skete var, at den åbne koncertsal af klimatiske grunde måtte lukkes. Det skete i 1844 og ved hjælp af glasvinduer med jernspindser, i virkeligheden et meget tidligt eksempel på glas- og jernkonstruktion. Det blev højt beundret.

H. C. Stilling: Koncertsalen 1844

I 1844 blev haveanlægget først udformet. Der blev anlagt store uregelmæssige bede og anbragt en mængde nips; siddepladser under kinesiske paraplyer, statuer og volierer, antikke vaser, kinesiske og „antikke“ telte, en kilde med ægte kildevand fra Kirsten Pihls kilde, og over det hele rejste sig de 13 høje flagstænger med forskellige nationers flag med Dannebrog på den højeste og flotteste.

Kompagniskabet Carstensen-Stilling fortsattes 1845-47, hvor Carstensen, der havde fået tilladelse til at opføre „et Vintertivoli“ i Amaliegade – et eksklusivt strøg – byggede *Casino* med Stilling som arkitekt. Navnet *Casino* var, som Tivoli, en italiensk betegnelse.

I 1700-tallets Italien havde hver by sit *Casino*, forbeholdt adelen og det højeste borgerskab. Men i liberalismens tid fik det fornemme klubhus en særlig funktion som central selskabspalæ ved de mondæne badesteder både ude i landet (Spa, Baden-Baden) og ved havet (Brighton, Klampenborg). En særlig *Casino*-type var Redouten, der betegnede et fashionabelt spille- og danseetablissement og er vel nærmest den, der har dannet forbillede for det københavnske *Casino*: Carstensen hæftede så desuden betegnelsen „Vinter-Tivoli“ på det og ønskede det forsynet med springvand, vinterhave og bibliotek.

Casino blev et rummeligt hus på den dybe dobbeltgrund med façade både mod Amaliegade og Larsens Plads. Den første beregnet til gående, den anden – med Baldakindække – til kørende gæster.

Med *Casino* fik Carstensen sat sit ønske igennem om eksklusivitet, men desværre medførte netop dette allerede med første sæson 1847 dets ruin som Vintertivoli, thi byen var endnu langt fra udviklet nok til at kunne yde et sådant foretagende retfærdighed. Skylden lå ikke hos arkitekten. Huset var både smukt og velindrettet. Façaden mod Amaliegade er festlig og fornem med den brede gavl, der samler det femaksede midtparti, hvis store enstonede rytme i belétagen yderligere fremhæves af de fint inddelte sidepartier. Façaden mod Larsens Plads præges derimod af helt andre tanker. Den er en decideret bagfaçade, hvis eneste dominerende er de tre baldakinforsynede portaler, af hvilke de to er trukket helt ud i hjørnerne. Ideerne fra disse façader går igen i selve indretningen af bygningen. Hovedfaçadens festlige tredeling mærkes ved udformningen af belétagen med den store festsal med de lange gange på siderne til promenade, og det mere nøgterne ved bagfaçaden finder vi i nedre etage, der er indrettet til daglig benyttelse med lokaler til restauranter, billard og bibliotek, grupperede om den brede midtergang, der genkendes fra den tidligere toldbodprojekt af Hetsch. *Casino*, specielt festétagen, vakte den allerstørste beundring hos samtiden. Særlig heldig synes arkitekten at have været med anlægget af det storartede trapperum i forbindelse med en overdådig pergola mellem den store og lille sal.

Senere, i ølhallen *Thors Hal* på Vesterbrogade, arbejder Stilling i det små med motiver fra denne pergola. Værterne S. og P. à Porta stræbte absolut ikke højere, end at Københavnerne med lethed kunne følge med, men indenfor de givne rammer blev

H. C. Stilling: *Casino*, den oprindelige pergola (tegnet af Stilling)

H. C. Stilling: *Casino*. Façaden 1847 mod Amaliegade

H. C. Stilling: *Casino*, façade mod Larsens Plads

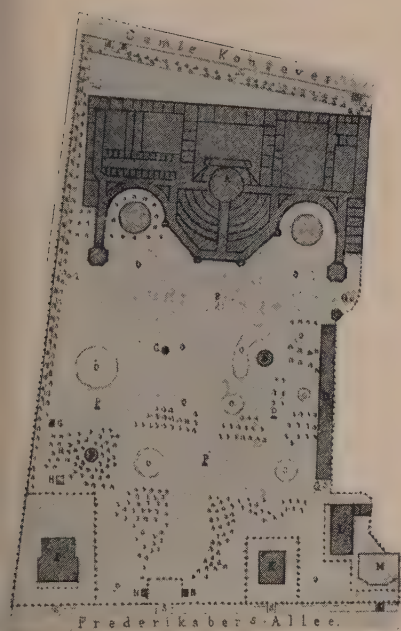

Carl Emil Wessel: Alhambra, façaden

intet sparet for at gøre restauranten så flot som muligt. Denne lille ølhal synes sammensat af et virvar af idéer. Navnet Thors Hal virker vidunderligt i forbindelse med beskrivelsen af det indre, som var af exotisk overdådighed med tropiske planter og malerier, forgyldning, spejlglas, statuetter, hængeskurve, springvand og midt i al stadsen hypermoderne jernsøjler, som bar loftet.

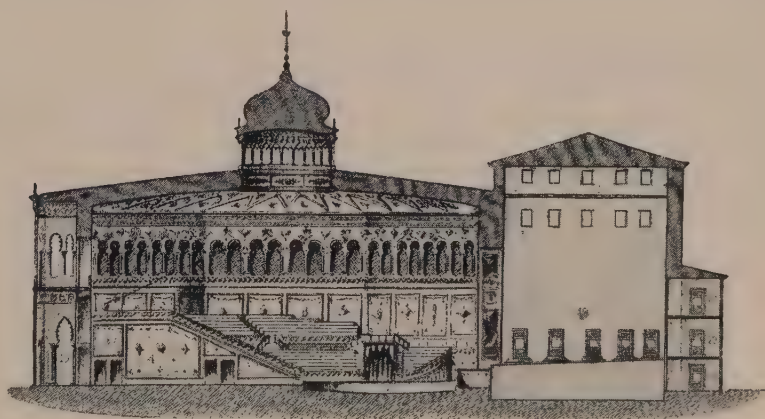
Udvendigt forbinder arkitekten indtryk af de moderne arkitekturstrømninger, han havde lært at kende på sine rejser, med de tilvante klassicerende elementer. Et fænomen som indgangsdøren, der butikssagtigt er anbragt i det store vindue, må nok tages som en lidt ukontrolleret kærlighedserklæring til de nye jern- og glaskonstruktioner. Eklekticismen fra de små tivoli-pavilloner er spændt lovlig hårdt. Imidlertid var øllet koldt og publikum begejstret, og det hele et godt udtryk for tidens glæde både over konstruktioner og den løfterige og opblomstrende danske ølproduktion. Lokalet er forøvrigt delvis bevaret i det nuværende Valencia.

Samme år, 1857, dukkede Carstensen efter forskellige rejser igen op i København med en ny idé til et københavnsk forlystelses-etablisement „Alhambra“. Med det navn var han så internationalt aktuel, som det var muligt på dette tidspunkt. Den

Plan over Alhambra 1857

Carl Emil Wessel: Alhambra, tværsnit

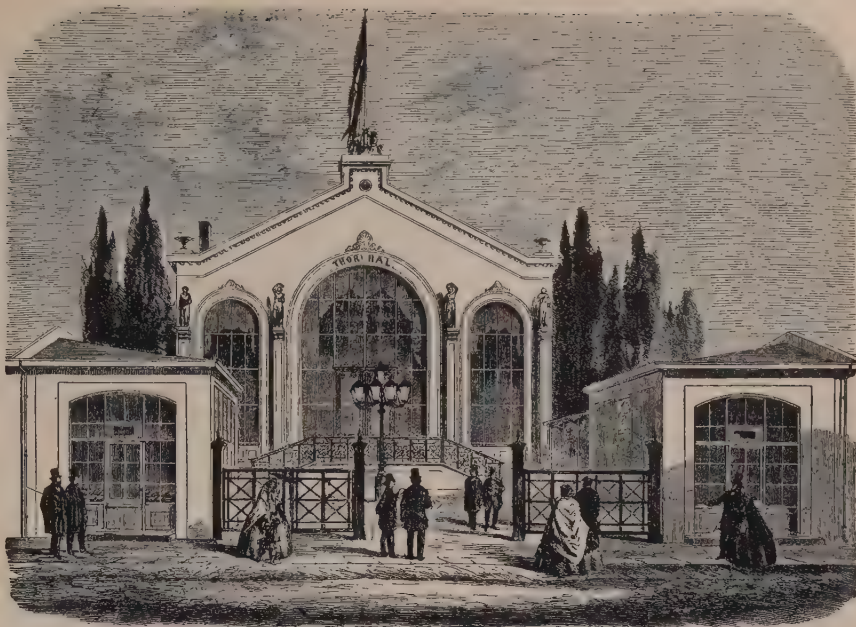
H. C. Stilling: Tivolis bazarbygning 1863

J. A. Stillmanns ombygning af Tivolis koncertsal 1863

Koncertsalen i Tivoli efter ombygningen i 1886

arkæologiske interesse var i disse år i stadig stigen hos arkitekterne. Det gjaldt nu ikke mere at anvende interessante enkeltheder fra ældre eller fremmedartet byggeskik som inciterende momenter på bygningerne. Nu tog man hårdere fat, og målet blev ligefrem: gennem bevidst studium at kunne beherske de forskellige stilarter og genskabe fortiden. Det mauriske slot Alhambra ved Granada blev i trediverne genstand for en grundig undersøgelse og opmåling af den franske arkitekt Jules Goury og den engelske Owen Jones. Goury døde under arbejdet, men Jones fuldførte det og udgav 1843-45 et stort 2 binds værk om Alhambra, som måtte genoptrykkes 1847. Hans studier her, såvel som i andre stilarter, dannede grundlaget for en helt ny dekorationskunst, som brød igennem i hans udsmykning af Krystalpaladset ved den første verdensudstilling i London i 1851. I tilstræbt rene stilarter opbyggede han sale og gårde med ægyptisk, græsk, romersk og maurisk udseende. Den sidste kaldtes rentud Alhambragården. Princippet blev at undeholde og belære på samme tid. Denne tendens var lige noget for Carstensen. I sine skrivelser angående Alhambra forklarer han, at han anser det som en livsopgave at skaffe København en virkelig forædlende forlystelsesanstalt.

Denne gang blev det ikke Stilling men en anden Hetsch-Elev, den unge arkitekt Carl Emil Wessel, der tegnede arkitekturen. Wessel var begyndt med at studere tysk gotik, men gennem dette sit første og omtrent eneste arbejde (han døde ganske ung) blev han så begejstret for maurisk stil, at han senere på sin stipendierejse fortrinsvis studerede maurisk arkitektur.

Alhambra blev et stort foretagende i ægte ment maurisk stil. tidligere tiders lette arkitektoniske antydninger var forbi. Anlægget blev koncentreret om den store hovedbygning, som lå med ryggen til Gl. Kongevej i hele den store grunds bredde. Den må have virket som en pompøs teaterdekoration, når man kom fra indgangen ved Frederiksberg Allé. Façaden var stærkt svungen, i midten dominerede det mægtige polygonale teater-

rum, kronet af en løgkuppel og fire minareter, mens to frem-springende kiosker markerede façadens afslutning til siderne. Bygningen indeholdt to store gårde. I den ene var et haveanlæg, hvor der var projekteret en glaspavillon til udstillinger. Den anden skulle have overdækket holdeplads til køretøjer, en meget fin publikum-service for den tid. Den var dog også beregnet til lokale til dekorationsmaling. Endvidere var der forskellige butikker, restauranter og „typografiske og lithografiske etableringer“. Over scenen var der oplagsplads for bagtæpper, men dog næppe i betydningen snoreloft. Haven måtte ikke indeholde karuseller, rutschebaner og lignende; de optrådte dog under kultiverede og tempererede former med navnene „Vugge-Sving-Gynge“ og „Bue-Kjøre-Spor“.

Over alt dette glemte man imidlertid ikke nationalfølelsen. Foran hele denne mauriske drøm var det meningen at anbringe en kolossalstatue af „Danmark“.

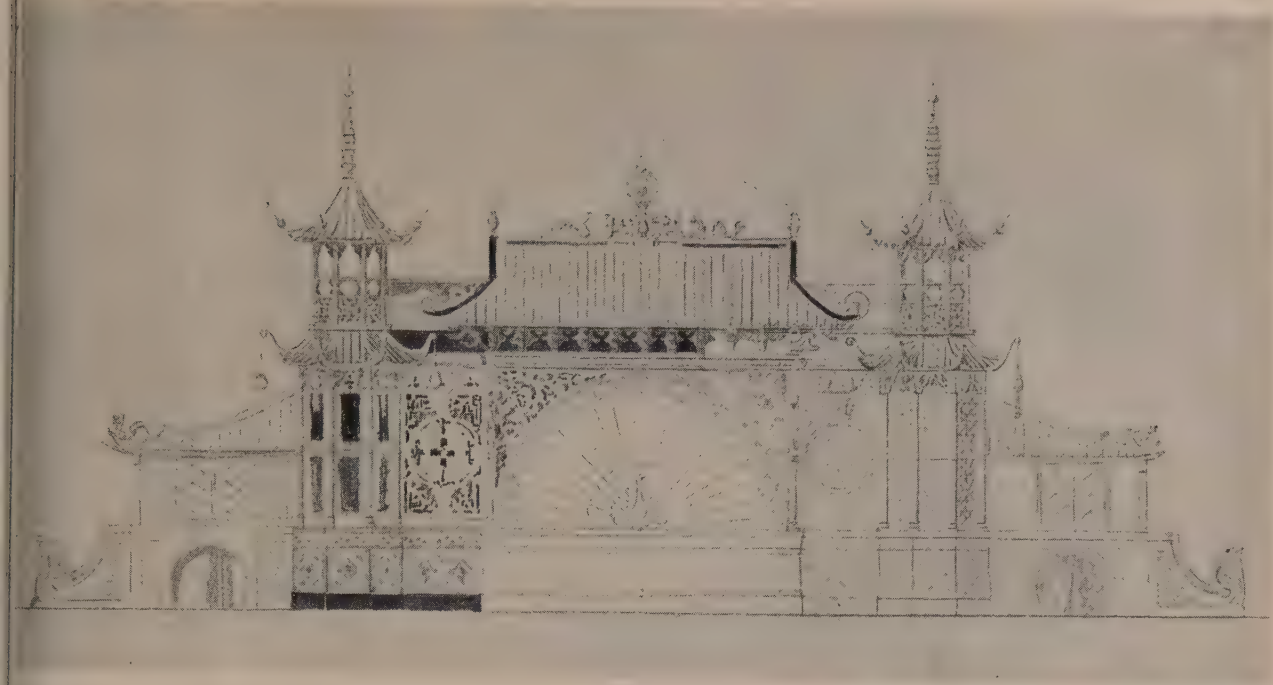
Forskellige tekniske finesser indførte Carstensen også. Orkesterets plads kunne hæves og sænkes efter behag, idet festsalen skulle kunne bruges til forskellige formål, og den cirkulære promenadepads midt i teatersalen kunne i løbet af et kvarter omdannes til circusmanege. De store forhold, den strålende, endnu sjældne gasbelysning, og de mange farver i dekorationerne (delvis debutarbejde af teatermaleren Valdemar Gyllich) overvældede publikum. Men igen skulle det vise sig, at Carstensens fantasi og den københavnske rytme ikke holdt samme takt. Allerede i 1869 måtte anlægget nedrives.

Tivoli var hyggeligere.

Samtidig med at Stilling havde udført sine store forlystelsesanlæg, var han også blevet benyttet som arkitekt for nogle andre af mere beskedent format. Omtrent samtidig med Tivoli havde han bygget *Kongens Klubs Sommerlokale* på grunden overfor, og ude på Frederiksberg, hvor det gamle Ratzenborg i tidens løb under navnet *Sommerlyst* havde arbejdet sig frem til en populær forlystelseshave, byggede han i 1857 en ny koncertsal, med hvilken det lykkedes at bringe Sommerlysts anseelse endnu en tak i vejret. Trods forskelligheder både i tid og bygningsmateriale lignede de to bygninger hinanden. Den lille tidlige tempelagtige træpavillon med de søjlebårne arkader foran hovedpartiet og

H. C. Stilling: *Kongens Klub*, 1845

Wilhelm Dahlerup: Tegning til Pantomimeteatret i Tivoli 1874

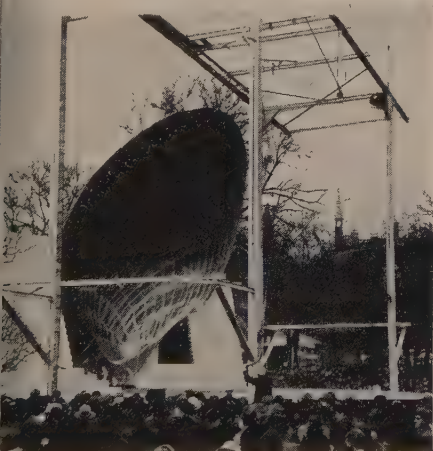
lette stilfærdige sidepartier, havde i virkeligheden samme grundidé som den senere mere bastante bygning, hvis modernisme her fremtrådte betydeligt mere behersket end tilfældet var med det samtidige „Thors Hal“. De høje murpiller, der går igennem hele bygningens højde og foroven sammenbindes af buer, var et motiv med schinckelsk præg, som Stilling ofte benyttede i sine senere bygninger.

I interiøret gjorde han igen lykke med sine dekorationer og med sine hængekurve mellem støbejernssøjler. „Sommerlyst“s koncertsal er gennem adskillige ombygninger blevet til det nuværende Frederiksberg Teater.

I såvel „Sommerlyst“ som i sine andre forlystelseslokaler fik Stilling også anvendelse for sine evner som dekorationsmaler. Hans akvareller fra rejserne tyder på, at han har haft et vist talent i denne retning, og at han har været en forløber for den senere så populære Carl Lund.

I 1863 genopbyggede Stilling Bazarbygningen i Tivoli efter en brand. I pagt med tiden og med udgangspunkt i sine studierejser opførte han den i en langt stærkere orientaliserende stil end den første, dog uden at sætte nogen af den lethed og ynde til, som var karakteristisk for det første Tivoli. Den blev fuldført af arkitekten Stillmann, endnu en Hetsch-clev, som bagefter med mindre held og større tyngde ombyggede koncertsalen til en polygonal centralbygning i slægt med Alhambras midtparti. Den blev senere til „Glassalen“. Men trods alt er det dog Stilling og hans orientrejse, der står bag såvel den som den senere, nu brændte koncertsal og endelig den nye bazarbygning fra 1908.

Helt op til vor tid har Tivoliarkitekturen med forkærlighed fortsat ad disse baner. De orientalske eventyr har udfoldet sig mellem kulisser af den mest forskelligartede geografiske eller historiske oprindelse. De pseudoarkæologiske idéer blev hurtigt opgivet

Poul Henningsen: Muslingeskallen på kunstnerblånen 1941

igen til fordel for den romantiske havearkitekturs fabuleringen og denne nåede sikkert sit højdepunkt i Vilhelm Dahlerups bedårende kinesicerende pantomimeteater fra 1874. Som et modtræk mod nutidens traditionsløse monotone udtryksform i de folkelige forlystelsesanlæg har man da i Tivoli vedblivende klamret sig til romantiken årti efter årti. Af de seneste forsøg på at forny denne er der grund til at nævne Frits Schlegels sukkerstangs-danset og Poul Henningsens atter forsvundne mekaniske muslingeskal. Begge glimrer dog mere ved camouflagens originalitet end ved arkitekturens naturlighed. I den almindelige arkitektur har den konstruktive stilfornemmelse forlængst afløst den romantiske. Den beskæftiger sig desuden indgående med problemet om arkitekturens og naturens indbyrdes forhold. Dens grundtanke synes beslægtet med det oprindelige Tivolis enkle konstruktive bygninger. Det er nærliggende at antage, at det bliver den, der kommer til at afløse den gamle romantisme og bliver en fornøjelse af traditionen, Tivolis fornemste dyd.

Dansetten i Tivoli

Af arkitekt **M.A.A. Frits Schlegel**

725.823

Opgaven var på Arenas grund at skabe et samlingssted for den danseglatte ungdom, som tidligere udfoldede sig i glassalen. En restaurant med et mindre dansegulv for roligere udfoldelse skulle knyttes til det; det var et krav at det gamle scenehus med omliggende smårum skulle anvendes. Det blev udnyttet til restaurant med køkken og garderober for de to orkestre. Det lille dansegulv ligger midt på den gamle scene med en bar på den ene side og omgivet af serveringspladser som fortsætter ud under markiserne som knytter det gamle scenehus sammen med den nye dansehal.

I 1948, hallens opførelsesår, bevirkede omfattende restriktioner afgørende begrænsninger i valg af konstruktioner og materialer. Således måtte de 8 runde søjler udføres uden armering, hvilket bevirkede en meget stor volumenforøgelse af disse. Taget, der er udført af profiljern, blev dækket med forskelligt farvede træspån i et mønster, som efterhånden kun kan ses på undersiden, idet spåntaget har fået en sølvgrå tone. Af hensyn til blæsten var det nødvendigt at afskærme med glasvægge i den ene side. De otte søjler er bemalet med smalle striber i forskellige farver. Markiserne er okkergule og gavlen på det gamle scenehus er brunt. På taget er ophængt bogstaver med lamper, ligesom kanten langs tagskægget er forsynet med farvede lamper. Gulvet er rødbrun Dafolium. Belysningen består af kuglependler i forskellig størrelse med farvede pærer i. I scenehuset er belysningen lagt over et kassetloft med skiftevis sandblæst glas og plader i forskellige klare farver. *Broen* ligger omtrent hvor de tidligere broer har ligget som forbindelse til „Øen“, nemlig i forlængelse af den allé der fra glassalen har retning lige mod bastionen. Broen går i zig-zag – ikke for at værne mod onde ånder som i Kina – men for at bryde den lange flugt og for at opnå nogle rolige hjørner, hvor man kan stå og se ud over søen til den ene side og på de små motorbåde neden for det kinesiske tårn.

Bastionen, Holcks Ravelin eller „Øen“ som den hed da den var en ø, har været bebygget siden 1848. Først var der sangerindetelt „Det Valentinske Selskab“; til udstillingen i 1888 opførtes „Marstrand Pavillon“, som siden fik tilbygget et scenehus til friluftsteater, dette måtte dog senere overdækkes og sidst erstattes med „Arena“. Her har været cirkus, variété, koncertsal (Olympia), danselokale og i 1901 blev det „Tivolis Sommerteater“, 1926 blev det biograf, i 1927 igen teater og efter schalburgtagen kom Lommerrevuen

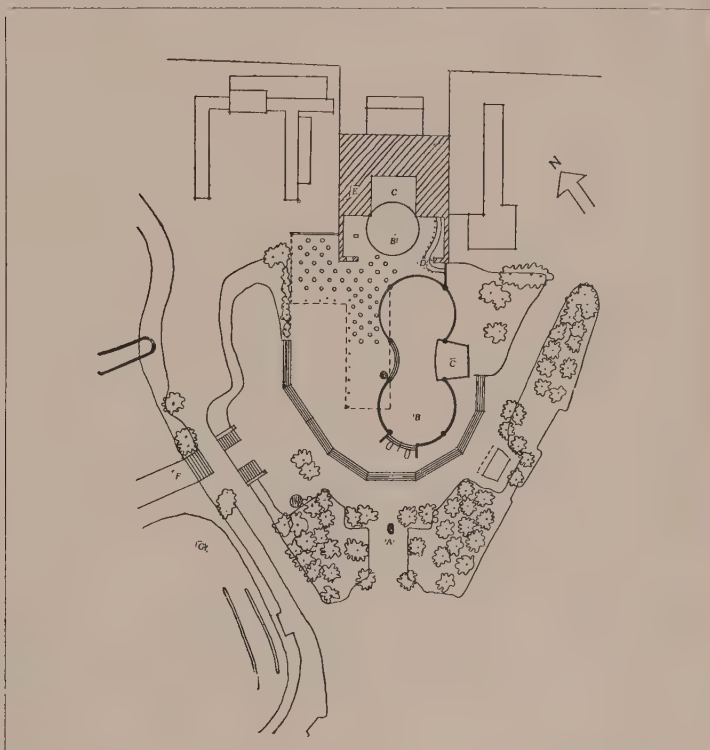

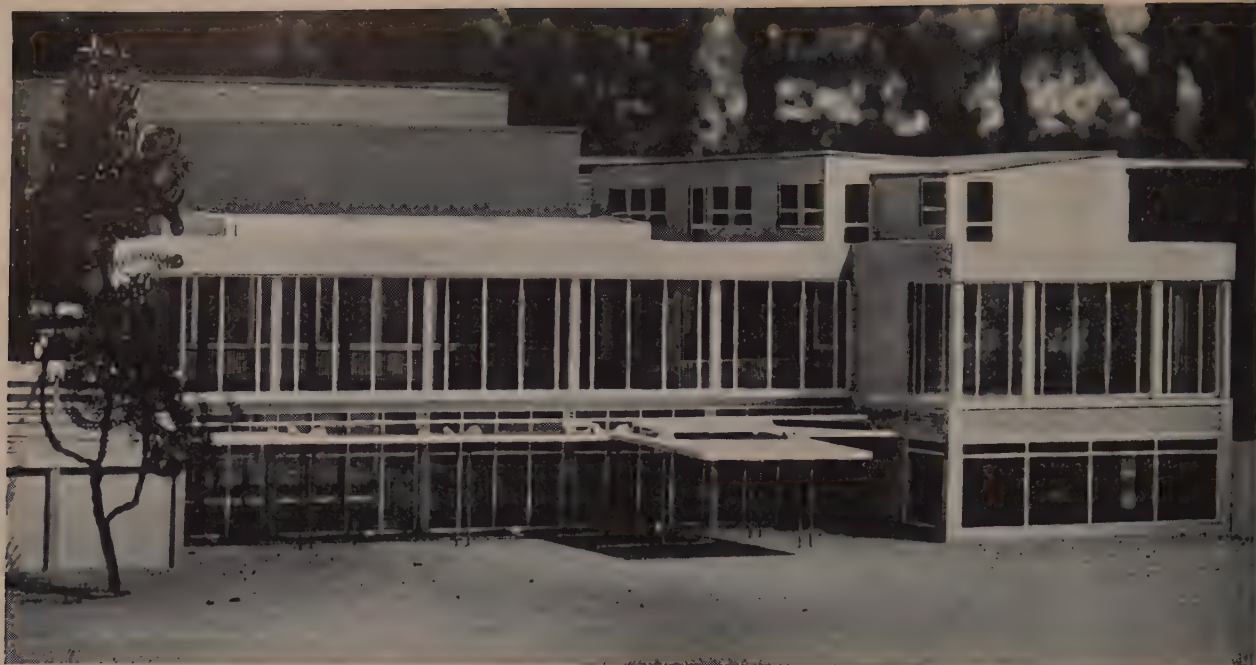
Dansehallen om aftenen

Indgangen

Plan af Dansetten. 1:1200. A. Billetkiosk, B. Dansegulv, C. Orkester, D. Bar, E. Køkken, F. Bro, G. Både

Modelfotografi af facaden mod Tietgensgade (vinterindgangen)

Modelfotografi af bygningen mod haven med sommerindgangen

Frits Schlegel og Hans Hansen: Tivolis ny koncertsal

skitetejning af sommerindgangen mod ha-
(øverst) og plan, visende hele bygnings-
plekset (nederst). Mål ca. 1:550

Civilis nye koncertsal. Af arki-
tekt M.A.A. Frits Schlegel og
Hans Hansen

725.824

Den 25. juni 1944 blev blandt mange
bygninger i Tivoli også havens gamle
concertsalsbygning, som arkitekt Arne
Jørgensen havde bygget i 1903, sprængt
i luften.

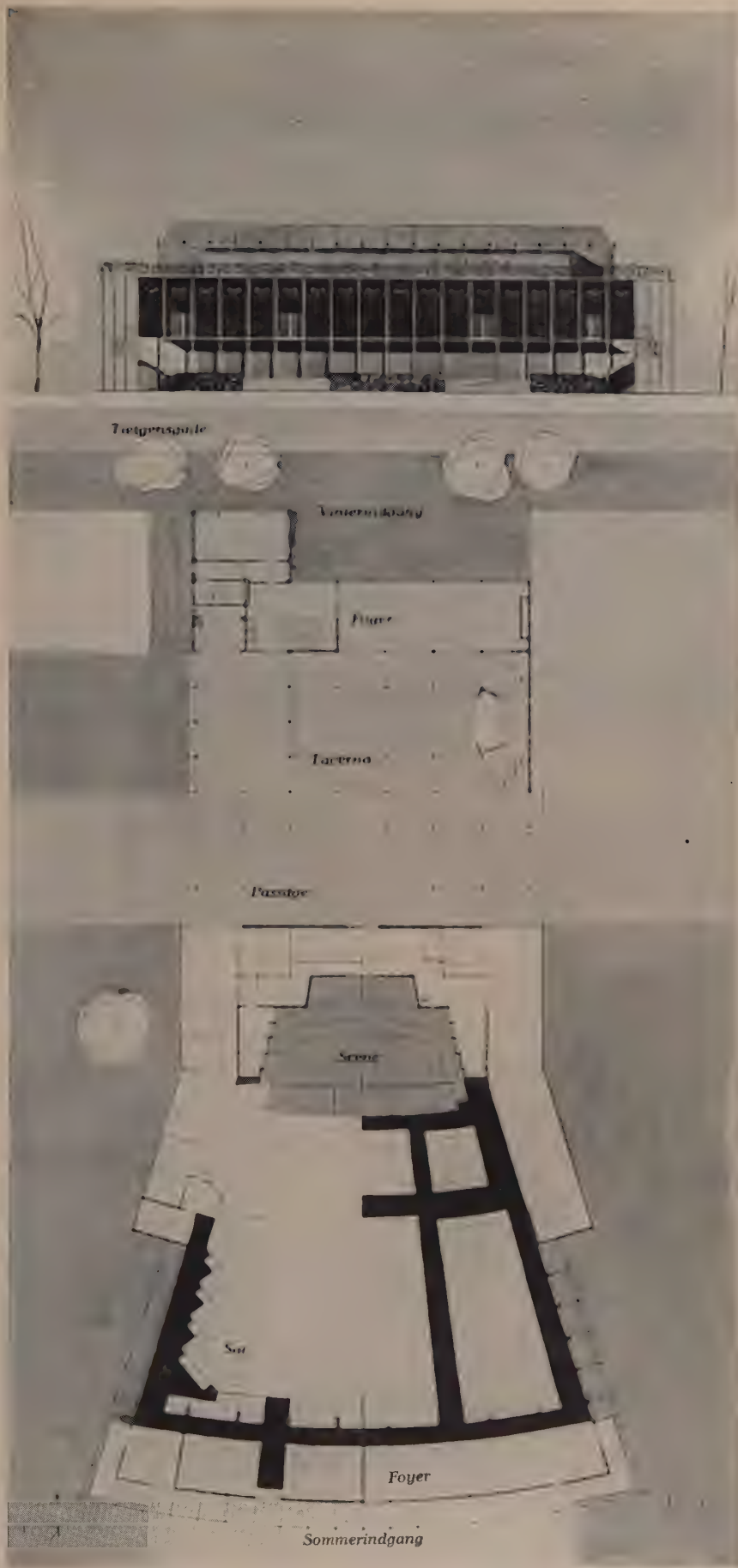
Det var en let træbygning, opført i
naurisk stil, med den berømte gas-
luminerede façade ud mod plænen.
Efter ødelæggelsen har der været ar-
bejdet med en ændret placering af en
ny sal, men i 1951 bestemte man i
rådets med Københavns kommune at
opføre det nye koncerthus på samme
sted som den gamle sal.

Københavns kommune ønskede dog,
at man ved genopførelsen i højere
grad end det havde været tilfældet ved
den gamle sal, gjorde det muligt at
anvende det nye koncerthus om vintre-
n med direkte adgang fra Tietgens-
gade.

Dette krav til vinteranvendelsen har
gjort det nødvendigt at etablere en
uden sommerpassage, der om vintre-
n vil indgå som en del af foyeren,
og give plads til opstilling af gardero-
ber.

Koncerthuset, der opføres i en jern-
betonkonstruktion, påbegyndtes 1. de-
cember 1953 og forventes indviet i
sommere 1956. Det omfatter et
bygget areal på ca. 2700 m² og vil
give plads til ca. 1830 tilhørere.

Huset opføres af arkitekterne Frits
Schlegel og Hans Hansen med civil-
ingeniør Leth-Hansen som rådgivende
ingeniør for de statiske konstrukti-
oner, civilingeniør dr. techn. Vilhelm
Jensen-Jordan som rådgivende inge-
niør for de akustiske arbejder, og ci-
vilingeniør Johs. Jørgensen som råd-
givende ingeniør for de tekniske in-
stallationer.

Smøgen i Tivoli

625.711.6

Af arkitekt Simon P. Henningsen og teatermaleren Erik Nordgreen

Den lidet påagtede del af Tivoli blev i 1952 omskabt til en festlig smøge, der har bevist sin popularitet ved aften efter aften at tiltrække en tæt strøm af mennesker.

Noget af den oprindelige sære stemning er bevaret, men med et tilskud af festlighed, skabt ved belysning og fantasifuld udsmykning. Belysningen med de svagt hvidgule kupler, der belyser trækroneerne nedefra, er nænsom overfor den oprindelige stemning. Det grelle kulørte lys er så vidt muligt undgået.

De små boder er malet i varme lette farver og er indrammede af de mest sandsynlige og usandsynlige ting: Et galleri af galionsfigurer, legemstore udskårne træfigurer, malede buster, gamle københavnske butiksskilte som glarmestre, handskemagere, urmagere, karetmagere, blikkenslagere, nøglesmede og optikere smykkede deres butiksfacader med, ophængt i krøllede smedjersgalger og anbragt på udskårne hylder. Primitivt bemalede heste fra hestekarussellerne præsenteres på stribe på klippevæggen og ser dejlige ud i deres strakte galop.

Smøgen frister til den tanke, at man under udhulningen af klippen til de nye boder har fundet et gammelt kontor for glemte sager, og figurene derfra, lettet for gipsmassernes tryk, er fløjet ud for at tage ophold på bjergsiderne.

1

2

3

4

5

6

7

8

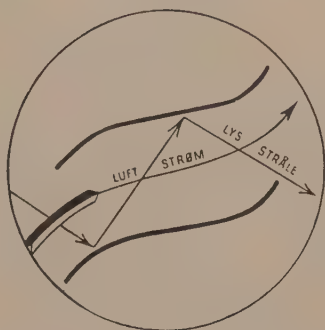
9

TIVOLI

Kirsch

gardinstænger

og persienner med S-lameller
ses mindre — fylder mindre
giver mere lys

J. NIELSEN A/S, »KIRSCH«

Odense KØBENHAVN N Aarhus
Kongensgade 31, tlf. 14518 Nørrebrogade 32, C. 6631 Randersvej 144, tlf. 6 93 77
Forhandlere overalt i Danmark

DEN PATENTEREDE BETON-EMAILLE

Betonit

Fugefri . Moderne . Dansk

Den ideelle fugefri

Vægbeklædning

Hård . Blank

★

Ingen udgift til vedligeholdelse

*Brochurer og prøver
på forlangende*

1/3 BETONIT

AALBORG
M. A. Schultzvej 9
Telefon 1688

KØBENHAVN
Trondhjemsplads 3, Ø
Telefon C. 4160

Se vor stand nr. 179 i Byggecentrum

(Et bedre Tivoli — fortsat fra annonce side 14)

Langs Festpladsen føres Publikum op til Forlystelserne, der nu føres videre over det døde Punkt v. Thetaarnet, helt over til Arena. Saaledes slutter Strømmen til en virkelig Rundgang i Haven. Her kommer denne Randpromenade, Hovedpromenaden og Festpladsen mødes med Stien langs Søen (ved Thetaarnet) lægges Promenadeorkestret.

Musikken falder saaledes: ved Indgangen, midt i Haven (Glassalen) og tilbage i Haven. „Gøglet“ maa saa fordeles saadan, at det mest støjende ligger ud for Siderne (bag Festpladsen og hen mod Arena), og mindre støjende ud for Promenadeorkester-Pladsen paa den anden Side af denne fortsættes saa de mindre anmassende Forlystelser i det nye Haveanlæg, hvorfra de saa ebber ud i Børnelegepladser, Kiosker og Iltværtninger, saaledes opnaar man en naturlig Kontinuitet og undgaar formodentlig dermed de „døde Punkter“, de Arealer, der med den nuværende Plan ikke paa nogen Maade lader sig udnytte.

Dette angaaende Havens æstetiske Muligheder og dens Anvendelighed for Publikum. Man vil naturligvis straks indvende, at en saa radikal Omformning er for kostbar, men ogsaa forretningsmæssigt ligger der saa store Værdier at redde, at man med det samme bør stille mod en Udvikling til den rationelle Udnyttelse.

Jeg har nævnt Forretningen med den nye Koncertsal, med de store Lejeres Udviklingsmuligheder og ogsaa en enorm økonomisk Værdi, og endelig kommer det Moment, som i Fremtiden faar den største Betydning: Det vil hævne sig, hvis man ignorerer Spørgsmaalet om Havens Kapacitet. Den nuværende Plan ødlser med uanvendelige Kroge — for ikke at tale om de store Strækninger foran Wivel og Nirk og paa venstre Side af Koncertsalen, Strækninger som man i Tilfælde af Trængsel nok kan presse Folk ud i, men som aldrig kan faa nogen naturlig Trækning.

Hængende Haver

Naar jeg paa min Skitse har projekteret en samlet Randbebyggelse, har jeg dermed anspændt Initiativet med endnu større økonomiske Indsatser. Jeg maa dog bemærke, at selv om Planen viser Hovedtemaet (Promenadens Adskillelse fra Pladsen) som afhængig af Randbebyggelsen, saa eksisterer denne Afhængighed ikke, jeg har blot givet det denne Form, fordi jeg finder den konsekvent, hvad andre saa ellers maa mene. Jeg finder det rimeligt, at den dyre Grund udnyttes for Byen og for Havens Økonomi. Forlystelserne maa ogsaa ordnes i et Anlæg, hvor overflødige Hjørner undgaas.

Endelig byder Randbebyggelsen paa Chansen for en festlig Effekt, idet man mod Tivoli kan udforme det som udstrakte, terrasseformede, hængende Haver, et Anlæg, der naturligvis vilde blive uden Sidestykke og som paa Festaftener kunde udnyttes til en Illustration af en ganske fantastisk Art.

Spørgsmaalet om, i hvilken Orden og i hvor mange Tempi Omformningen kan ske, er ikke overset, men det er strengt teknisk og derfor uinteressant for Offentligheden.

Det centrale i denne Udvikling er Hensynet til den rigtige Tivoli, til de Værdier, der har skabt Haven i Ry, og som den lever paa.

(Teksten fortsættes på omstændende side)

RS

Rustfri Staalmontage

Sandtoften 10 Gentofte Gentofte 5606

VYFORDS sanitetsartikler er uovertrufne i kvalitet

Englands største værk på dette område fremstiller:

- »VITROMANT« fajance
- »CERAMANT« vitreous china
- »ADAMANT« fireclay

i tidssvarende modeller, velegnede til brug i:

boligkomplekser	børnehjem
parcelhuse	badeanstalter
hoteller	kontorer
skoler	fabriker
sygehuse	værksteder

I anvendelse overalt hvor der er tale om sanitære installationer

Twyfords har, for at interesserede kan få et overblik over den mangeartede produktion, udarbejdet specialkataloger over værkets mange forskellige modeller samlede i grupper efter anvendelsesformålet (f. eks. skoler, sygehuse o.s.v.). Disse kataloger vil blive suppleret op efterhånden som nye typer og modeller fremkommer

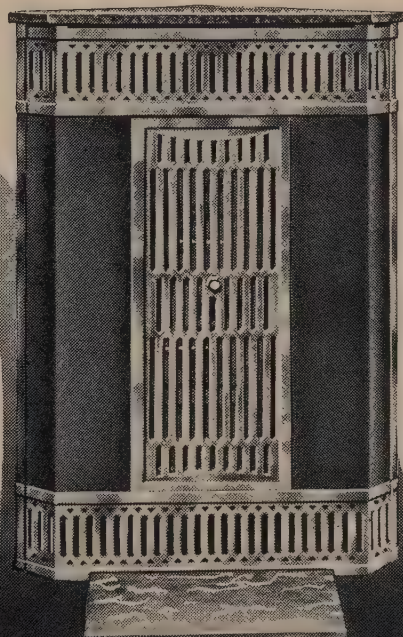
Det vil sikkert være af stor interesse for Dem at modtage disse specialkataloger og ved henvendelse til os vil dette kunne arrangeres
 I vor udstilling vil De kunne bedømme Twyfords modeller og kvalitet

VYFORDS leveres af:

Sonesson
WILH. SONESSON & Co.

de øvrige grossister i rør- og
 tsbranchen

Nørre Farimagsgade 13, Kbh. K
 Telefon Central 8363

model 240

KAMINEN som lejerne vil vælge!!

En populær kamin-model, økonomisk i drift — uovertruffen i varmeydelse. Højde 123 cm. Opvarmning ca. 135 m². Men der er mange andre modeller. Skriv eller ring til nærmeste RIBE-forhandler eller direkte til

RIBE JERNSTØBERI, RIBE . TLF. 261

ALT ELEKTRISK

**KEMP
 & LAURITZEN**

Arkitekt-Service

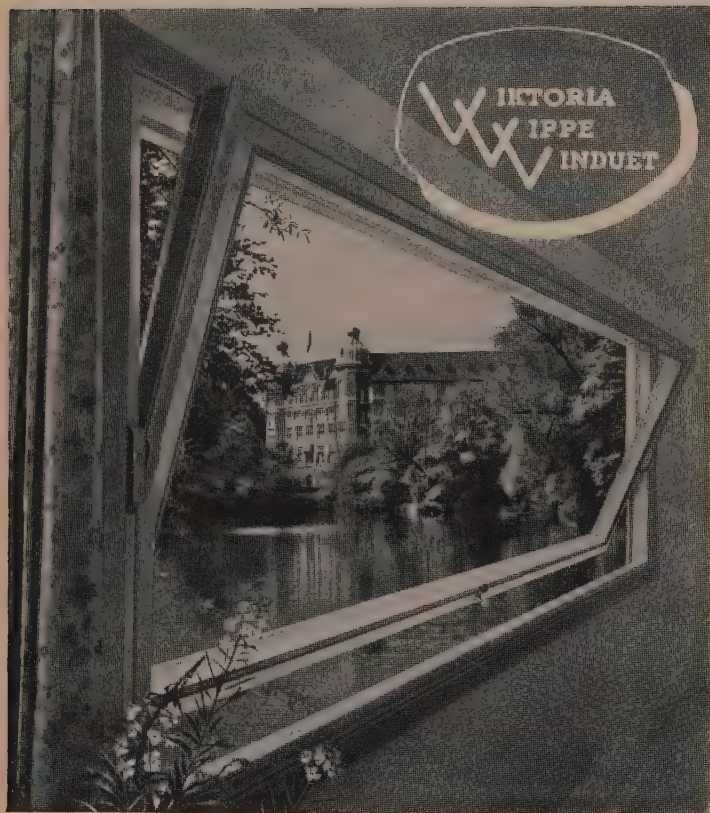
Vi har Erfaring i Levering af Køkkenudstyr, Service etc. til Høspitaller, Markettenderler, større Institutioner og Virksomheder - og vi staar til Disposition med gode Raad og gode Tilbud.

OLUF BRØNNUM & CO.

Holbergsgade 8. C. 87 50

-lige bag Størekassen!

VIKTORIA-VINDUET

THORKILD WEEKE

Vesterbrogade 6c . København V . Tlf. *Minerva 772

Se stand nr. 622 på Byggecentrum og HFB side 85

Zinktryk og Lystryk

Byen *7457

Byen 3514

ATELIER ALFA

Lyskopieringsanstalt . Frederiksborggade 1

Konkurrencen om fremtidens Tivoli

Af arkitekt M.A.A. Hans Hansen

I 1944-45 afholdtes en konkurrence om „Fremtidens Tivoli“. Konkurrenceresultatet var offentliggjort i ugehaftet 16/19, hvor arkitekt Hans Hansen bl. a. skrev følgende:

Optegner man en kurve over Tivolis besøg gennem 100 aar, saa ser man, hvorledes den afspejler krise og kriser, pengeknaphed og pengerigelighed, tur og begivenheder, som f. eks. udstillingen i -88, og internationale festdage, som Kongens regeringsjubilæum i -37, men ogsaa de mindre nyheder og attraktioner. Haven har budt paa og, som de mindste krusninger paa kurven, vejrets omskiftelighed fra aar til aar. Men hovedtendensen er umiskendelig, kurven stiger og trent parallelt med en tilsvarende kurve over befolkningstilvæksten i Storkøbenhavn.

Skal der paavises en afvigelse fra denne hovedlinje, saa er besøget nærmest stigende siden 1914 sammenlignet med indbyggertallet, ogsaa naar man ser bort fra krigstidens og pengerigeligheds indflydelse i visse perioder.

Da havens areal ikke har kunnet udvides siden Dronningens Enghave blev indlemmet og søen reguleret, har det stigende besøg langsomt maattet ændre havens karakter og slide paa den. Gradvis er den smaaborgerlig idyl blevet en storstads stærkt trafikerede folkepark. Idag skal mange tusinde færdes paa samme areal, hvor der engang promenerede nogle hundrede. Det er gaaet ud over idyllen - og det er gaaet ud over parkkarakteren, man kan ikke længe gaa i Tivoli for at søge naturensomhed.

Fortsætter byens udvikling som hidtil, vil besøget i Tivoli (hvis man ser bort fra alle andre forhold, der kan influere paa det) antagelig komme op paa omkring 3 millioner om 30 aar, det er en stigning i dag paa 50 pct. Da allerede det nuværende besøg paa store dage (ca. 52.000) maa siges at overstige Tivolis kapacitet, er det et nok saa alvorligt perspektiv.

Allerede om 10 aar maa man nøgternt regne med

TIVOLI

(Teksten fortsættes på omstændige side)

SKRIVEBORD, TELEFONBORD OG SKRIVEBORDSTOL
I TEAKTRÆ OG STÅL
ARKITEKT M.A.A. KAJ KØRBING

KGL. HOFMØBELFABRIKANT

C. B. HANSENS ETABL.

BREDGADE 32 . KØBENHAVN K . TELEFONER C. 386, 11.386, 11.585

Fås hos farvehandlerne

EXOLOSE limfarve

derer til alle Exolose produkter har
sin position og vinder stadig frem.
lem produkt af høj standard.
e loftshvidt. Et naturligt supplement
lose limfarve.
s farvehandlerne.

HYGÆA^{A/S}
BENHAVN - AALBORG

LOFTSVENTILATORER

"Air-flow"

G. BYRN COMPANY

Vimmelskiftet 42 - København K. - Central 4487

K. HECHT-NIELSEN'S EFTF. MARKISE- OG PRESENNING FABRIK

ved

KAI OLSEN

GRUNDLAGT 1889

FÆRDIGE MARKISEDUGE ensfarvede og sribede.

Leverandør til Tivoli

NØRREBROGADE 32 - KØBENHAVN N - TELEFON CENTRAL 8010

Markisestel i alle Konstruktioner
og i alle Stilarter.

Selvoprullende Fjederbomme.

Færdige Presenninger
og Presenninger efter Maal.

Forklæder i Presenningdug
og Sejldug

MALERFIRMA

**ROBERT
RASMUSSEN**
AMALIEGADE 3 A/S
CENTRAL 202 OG 11,302

Tove og Edv. Kindt-Larsen: Forslag til en Plan for Freetidens Tivoli. Konkurrenceprojekt, tildelt 1. Præmie. 1:4000

besøg paa 2,5 millioner i en sæson og et festaftenbesøg paa 65-70.000.

Paa Kongens 25-aars regeringsjubilæum i 1937 var der ca. 62.000 mennesker i Tivoli, og det var slemt nok, men kulminationen naaedes paa Tivolis 100-aarsdag i 1943, hvor der gik 112.000 gennem tælleapparaterne, hvor mange der er gaaet uden om er ikke godt at sige, men hvis alle abonnenterne har været der, saa det vel ca. 13.000 til - ialt 125.000 mennesker.

Men da lignede Tivoli ogsaa en slagmark dagen efter, blomsterbedene var nedtrampede, afspærringer væltede, espaliers og træer, som maatte tjene til hvile- og udsigtspladser, blev meget slemt lavet til, og det var formentlig under indtryk af denne skrækkelige dag, at Tivolis direktion allerede dengang indsaa, at det var nødvendigt at lade udarbejde visse retningslinier for havens fremtidige udvikling, og dette var yderligere paakrævet, fordi Tivoli snart staaar overfor forhandlinger med kommunen om lejemaalets evt. forlængelse.

Direktionen lagde dette arbejde i hænderne paa kommunegartner G. N. Brandt og arkitekt Poul Henningsen og bad dem udarbejde en udviklingsplan for Tivoli. Tivolis brand gjorde spørgsmaalet om Tivolis fremtid aktuelt, Tivoli engagerede derfor arkitekt Frits Schlegel til i samarbejde med kommunegartner Brandt at udarbejde en genopbygningsplan.

Men ogsaa udenfor Tivoli var interessen for havens problemer stor - indlæg med gode raad, kritik og advarsler strømmede ind til aviserne, først og fremmest til *Politiken*, der da som en konsekvens heraf og for paa avisvis at udløse de interesserede læsers trang til medvirken og indblanding i den elskede havens forhold, udskrev sin konkurrence om Tivolis fremtid i efteraaret -44.

Der indkom 48 projekter, og det var da fristende at gennemgaa dette store materiale paa en saadan maade, at det blev muligt, dels at lodde stemningen i almindelighed og dels maale indstillingen til de enkelte problemer hver for sig.

(Teksten fortsættes på omstændende side)

„Silkeborg“

Patentvinduer og -Døre

Firma FR. MADSEN

Indehaver THORVALD MADSEN

★ Udstiller på Akademisk Arkitektforenings permanente udstilling i København

Tømrermester og entreprenør

Maskinsnedkeri

Telefon 298 og 868, Silkeborg

TØMRERMESTER

P. JUL. HANSEN

SOLSORTVEJ 49
GOTHÅB 1380

M. J. GRØNBECH & SØNNER A/S

Kristianiagade 8
København Ø
Telefon C. 342

Stålbjælker og betonjern

fra lager og værk

Dansk rullegardin industri

V/ H. PERSSON

Special-

Persienner
i letmetal og stål

Gl. Kongevej 143

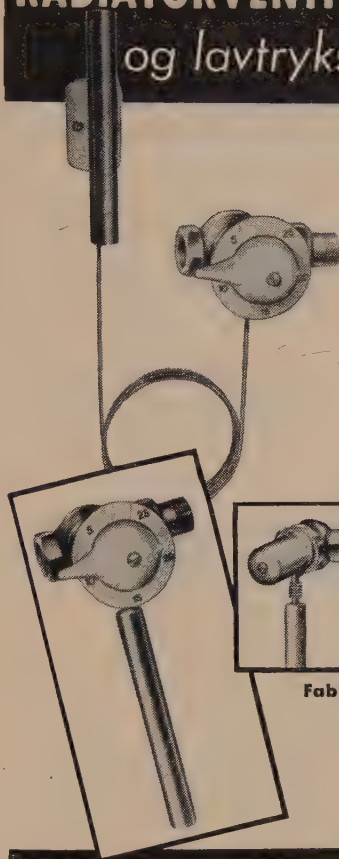
København V

Tlf. Eva 6144 - 6145 . Vester 5180

enne monteret i koblet vippevindue og koblet torammet
kan ses på vore stande nr. 658 og 659 i Byggecentrum

Danfoss

TERMOSTATISKE RADIATORVENTIL for varmt vands og lavtryksdampanlæg

Foreslå Deres kunder at få installeret Danfoss selvregulerende radiatorventil, der sikrer konstant varme og sparer på brændslet.

Ved henvendelse til fabriken eller et af afdelingskontorerne, kan De rekvirere tryksager med udførlige oplysninger samt instruktioner om montering og justering.

Danfoss

Fabrik for automatiske kontrolapparater
Nordborg. Tlf. Havnbjerg 5411

København: Gl. Kongevej 1 E. Vester 1148
Århus: Christiansgade 29. Tlf. 35511
Ålborg: Nyhavnsgade 12. Tlf. 8230
Odense: Vestergade 44. Tlf. 15075

DRIFTSIKKER
SKÅNSOM
EFFEKTIV
STØJFRI

VASKEMASKINE

type VS 570 (12 kg tøj pr. fyldning)

Den ideelle vaskemaskine til brug i ejendomsvaskerier, større husholdninger m. v. Vaske-
tromle af rustfrit stål. Elektrisk omstyring. Opvarm-
ing ved elektricitet, bygas og flaskegas, kulunderfyr, damp m. m.

LEVERANDØR TIL DET KGL. DANSKE HOF

AKTIESELSKABET

Georg E. Mathiasen

Indrigsborggade 12 . København Ø . Central 9043
Grundl. 1903

OVENLYS

og

UNDERLYS

JERNBETON

og

STRENGBETON

ANDERSEN OG WINKEL

Bornholmegade 8, København
PA 840 - 480

PERSON - GODS - BÅRE ELEVATORER

HANS NIELSENS MASKINFABRIK

A/S AARHUS FLYDEDOK OG MASKINKOMPAGNI

TOLDBODGADE 22 - TELEFON 34000

KØBENHAVN: INGENIØR C. THIIM, TELEFON ORDRUP 4616

* BALSLØW TRÆVINDUER og DØRE

HELLERUP BYGNINGSSNEDKERI

Hellerupvej 8

Tlf. Hellerup 167 - 6208

**Prima Portland
Cement**

DANSK ANDELS CEMENTFABRIK

NØRRESUNDBY

PLENAVISTA *forsatsvinduer*

Pat. anm.

Godkendt til statslånsbyggeri

Består af en glastrude i en gummiramme og fastgøres med specielle vridere. Ses næsten ikke, har fuld lysgennemgang, er nemme at håndtere og er billige. Fremstilles og anbringes af glarmesteren.

A. SCHACK-NIELSEN

Torvet 6 . Horsens . Telefon 1711

Tivoli. Den interimistiske Bro over Søen fra Vestre Boulevard. (Arkitekt Poul Henningsen)

En særstilling blandt de indkomne forslag indtog projekt af Preben Hansen i samarbejde med den unge havearkitekt Ingwer Ingwersen – det var interessant stort i linierne – forudseende og folkeligt i bedste forståelse. Udgangspunktet er ogsaa her: „alting drukket i den uhyre Menneskemængde“, og han hævder, at der nu „som paa Carstensens Tid er naturlige Anlægstilstande den gang for et større Tivoli“, han binder de gamle parker (paa den gamle voldkrone) sammen til et grønt baand om Københavns centrum fra Tivoli til kastellet og kalder det „et gloende Fortov adækket med Byens Indbyggerantal.“

Dette parkbælte er selvfølgelig tilgængeligt hele aaret men om foraaet skifter det karakter – og der beskæftiges smukt en foraarstur, der gaar fra Langelinie ind mod byen, hvor man møder: „et ambulante Foraar af farende Folk med Telte, Boder og malede Vogne – de slaar sig ned ved Langelinie, ved Esplanaden i botanisk have – en karussel stilles op ved „den frie en gyng i Ørstedsparken o. s. v. – det er da et smukt perspektiv!

I selve Tivoli er pantomimeteatret, den gamle glassal og divanerne bevarede og en ny koncertsal er lagt paa arenabastionen – „og der skal være 1000 Lys paa den – en stor festplads paa gl. koncertsals plads – her skal f. eks. kunde rejstes et cirkus eller lignende.

I denne store park forbliver endvidere de nuv. kulturelle institutioner, kunstmuseet, palmehuset, malerudstillinger m. m. – saadan bør det blive engang og dommerne burde, selv om projektet falder udenfor konkurrencens rammer, have givet Preben Hansen en præmie.

Og mens vi nu er ved det, saa lad os bare rive huserne ned mellem Tivoli og Ørstedsparken osse, de er ikke for kønne, og i denne nye Aborrepark skal saa ligg et nyt flot cirkus og saa Langkildes og Jensens udstilling og koncerthus – det er paa tide, at vi begynder at se lidt stort paa sagerne! Preben Hansen slutter sin beskrivelse med disse ord: „Man kan ikke konstruere et nyt Tivoli, men med kunstnerisk Indsigelse lede det ind i en udvidet Form ved Bibeholdelse af det fordums lette og graciøse i Anlægget.“

(Teksten fortsættes på omstøende side)

BYGNINGSBESLAG

VÆLG „IPA“ - DER ER KVALITET I ETHVERT AF DEM

A/S J. PETERSENS
Beslagfabrik
NIBE · TLF. 29

KØBENHAVN · KOMPAGNISTRÆDE 34 · TLF. C. 6623 · MINERVA 1023

VARE-WARERITE MÆRKE

PLASTIC-, FINÉR- & VÆGPLADER

Uangribelig og upaavirkelig af

Varme

Kulde

Fugt

Pletter

Vædsker

Syrer

Sprit

Vin

Frugtsaft

Spirit

Brændende

Cigaretter

ANVENDELSE:

Bordplader

Diske

Glatte Døre

Inventar

Barer

Paneler

Vægbeklædning

... og mangfoldige
andre Formaal

Dimensioner:

213,5 x 91 cm og 254 x 127 cm
127 x 127 cm og afpassede Maal

Tykkelse:

Finér 1,2 mm. Vægplader 4 mm

Overflade:

Højglans eller matpoleret

Bagside:

1,2 mm leveres sandet til Limning
paa Krydsfinér, Møbelplade etc.

AKTIESELSKABET

AARHUS SAVVÆRK

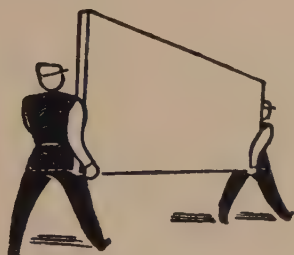
NØRREBROGADE 43

TELEFON 6789 (3 Lin.)

5 cm tyk

TRAMIT

loft
gulv

122 cm
bred

længder
efter ønske
indtil 350 cm

17 kg/m²
 $\lambda = 0,065$

sømmes
skæres
bores
saves

males
pudses
tapetseres

**Forlang special-tegninger
for anvendelse til:**

- 1) indskud
- 2) gulv/loft
- 3) tag
- 4) skillerum
- 5) gulvunderlag
- 6) dørindlæg

bud og alle oplysninger gives.

TRAMIT-FABRIKEN

NTOFTE · MALTEGAARDSVEJ 18 · TLF. GE *4500

Maskinwask

er tidens løsen af vaskeproblemerne i
såvel nybyggeri som i ældre ejendomme,
der moderniseres. Også her gælder det,
at maskinerne skal være solide, effektive
og praktiske, og derfor vasker flere og flere på

HANS L. LARSEN

NYBORG JERNSTØBERI

KØBENHAVN · NYBORG · AARHUS · RANDERS
C. 3871 76 7 77 27 5741

* * * * *

Gustavsens

* * * * *

TAPETOPSÆTNING

* * * * *

ST. KONGENSGADE 92

* * * * *

TELEFON BYEN 9330

* * * * *

3 ledninger

* * * * *

Det uopsigelige Laan
er Fundamentet

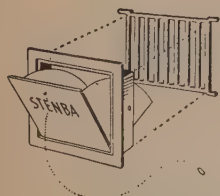

Lån à 3½, 4, 4½ eller 5% ydes i
faste Ejendomme i By og på Land
indenfor Østifterne og Samsø

Cirkulerende Kasseobligationer ca. 2,5 Milliarder Kr.

Foreningens Indskrivningsafdeling modtager til gratis Op-
bevaring og Forvaltning Obligationsbeløb fra Kr. 10,000

Jarmers Plads 2, København V. Tlf. C. 8501

Friskluftventilen Stenba

fremstilles i 2 størrelser og benyttes så-
vel til bolig- som industri- og land-
brugsbyggeri. Ventilationsåbning 13½
× 13½ cm samt 13½ × 36 cm til brug
for industri- og landbrugsbyggeri.

Anvendes af
Kjøbenhavns Kommune, Arbejdernes
Andelsboligforening, Kjøbenhavns alm.
Boligselskab, Arbejderbo m. fl.

Ch. Steenberg

Frederiksgade 12 . Kjøbenhavn K . Telefon palæ 3442

Et spørgsmål om ventilation

I månedshæfte 4-5 om industribyggeri havde firma
Glent & Co. bestilt en halvside annonce for sine ven-
tilations- og luftkonditioneringsanlæg. Desværre sked
der en fejltagelse, således at annoncen ikke kom med
i stedet findes den i dette hæfte på annonceside 1
Efter at Glent & Co. har installeret et udmærket ven-
tilationsanlæg på vort tidsskrifts annonceafdeling,
ber vi at den slags varmeforglemmelser ikke finder st

Håndværkere og Leverandører

Dansetten i Tivoli

Af arkitekt **M.A.A. Frits Schlegel**, rådgivende ingeniør
H. Leth Hansen

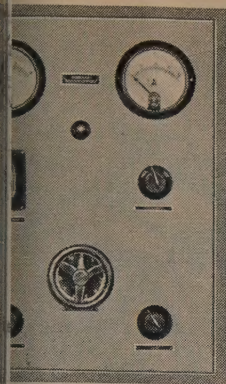
Murerarbejdet: C. Wienbergs Eftf. *Tømrerarbejdet:* V. A.
Lebech & Mortensen. *Snedkerarbejdet:* Novus. *El-
stallation:* Sofus Jensen. *Glarmesterarbejdet:* G. Worm
Søn. *Smedearbejdet:* F. & O. Schæbel. *Garderober:* C.
Thorborg. *Trådnæt i dansehallen:* V. Fiedler A/S. *Træ-
næt på broen:* J. N. Kliem. *Scenehus:* Otto Lorentzen
Parket på scenehus: Rasmussen & Sønner. *Asfaltgulv
Københavns Asfaltkompagni A/S.* *Messingskinner (Scen-
ehus):* Gørtlermester Madsen.

Annonceindex

A Ajva A/S	
Alfa, Atelier	
Andersen & Winkel A/S	
Andersen & Sønns Snedkerier, Carl M.	
B Bang & Pingel	3. omsl. side
Bartholdy & Søn, A.	3. omsl. side
Betonit I/S, Aalborg	
Boizenburg Flisen	
Brønnum & Co., Oluf	
Byrn Company, G.	
C Crittall	
D Danfoss, Nordborg	
Dansk Andels Cementfabrik, Nørresundby	
Dansk Lyskopi A/S	
Dansk Rullegardin Industri	
Dansk Stoker & Varmekedel Kompagni A/S	
De Forenede Jernstøberier A/S	
Dyrup & Co., S. A/S	bagside
E Elektra, Atelier	3. omsl. side
F Fog & Mørup A/S	
Foght, L. F.	
G Glent & Co. A/S	
Gram, Brødrene A/S, Vojens	
Grønbech & Sønner, M. J. A/S	
Gustavsens, Henry	
H Hansens Eftf., C. B.	
Hansen, P. Jul.	
Hecht-Nielsen, K.	
Hellerup Bygningssnedkeri	
Henriksen, N. Helmer, Århus	3. omsl. side
Hess Fabriker, C. M., Vejle	
Hotaco A/S, Holbæk	
Hygæa A/S, Aalborg	

(Teksten fortsættes på omsl. side)

FORSYNINGSANLÆG til undervisningsbrug i **SKOLER**

Anlæggene er udformet på grundlag af et flerårigt nøje samarbejde med interesserede skoleautoriteter.

Prospekt tilsendes gerne.

**KØBENHAVNS
ELEKTROMOTOR FABRIK**

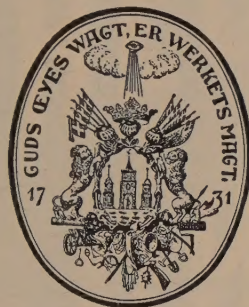
Finsensvej 29 . København F . Tlf. FA. 4545

Efter Københavns Brand i 1728

oprettedes

KJØBENHAVNS BRANDFORSIKRING

*til Beskyttelse af københavnske Husejere
mod Tab ved Ildebrand.*

Københavns Brandforsikring

Danmarks ældste Brandforsikringsselskab

Ved Stranden 14

Telf. C. 3160 & 14160

Tegner

BYGNINGSBRANDFORSIKRING

KØBENHAVN, FREDERIKSBERG, GENTOFTE

OG ALLE ØVRIGE KOMMUNER I

KØBENHAVNS AMTSRAADSKREDS

Ogsaa Forsikring af Bygninger under Opførelse

Emanuel Jensen & H. Schumacher

Murer- og Entreprenørforretning A/S

Grundlagt 1891

Jordarbejde Fundering Kloakarbejde Jernbeton

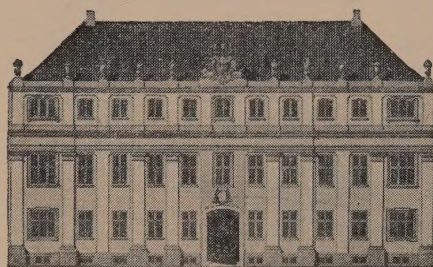
Murerarbejde Hovedentrepriser Dampskorstene

Godthaabsvænget 4 · København F. · Telefon Ctr. 968

Den almindelige Brandforsikring

for Vandbygninger, oprettet ved kongelig Anordning

af 1792

**Brandforsikrer Bygninger
— færdige og under Opførelse —
med fast Inventar**

Stormgade 10 . Telefon C. 1100 . København K.

DANSK LYSKOPI ^A/_S KRONPRINSESSEG. 54

TELEFON *MINERVA 1476

VI KLARER ALLE OPGAVER INDENFOR

Lyskopiering · Zinktryk · Duplikering Foto

Københavns Anlægsgartner Kooperation

Pilebro 8 2. sal . Herlev . Telefon Yrsa 2024

**HAVEANLÆG
PARKANLÆG
LEGEPLADSER**

DEN KØBENHAVNSKE FORLYSTELSESHAVE

Af mag. art. fru Ide Løppenthin

I artiklen fortælles om den københavnske forlystelseshaves udvikling fra begyndelsen af det 19. århundrede, og der fremdrages eksempler på forlystelseshaver i udlandet, der dannede forbillede for de københavnske. På denne baggrund fortælles om Tivoli og de arkitekter, der skabte den populære forlystelseshave.

Arkitektens månedshæfte 6/1954, side 73

DANSETTEN I TIVOLI

Af arkitekt M.A.A. Frits Schlegel

Der gengives fotografier og tegning af dansetten tillige med et stik visende stedet i det 19. århundrede.

Arkitektens månedshæfte 6/1954, side 88

TIVOLIS NYE KONCERTSAL

Af arkitekterne M.A.A. Frits Schlegel og Hans Hansen

Der vises tegninger og modelfotografier af den ny koncertsal, hvis opførelse er påbegyndt i dette forår, og som forventes taget i brug i 1956.

Arkitektens månedshæfte 6/1954, side 90

SMØGEN I TIVOLI

Af arkitekt Simon P. Henningsen og teatermaleren Erik Nordgreen

Der vises fotografier af smøgen, ledsaget af en kort tekst.

Arkitektens månedshæfte 6/1954, side 92

I Ikas A/S
J Jensen, Emanuel & H. Schumacher
K Kampmann, Kierulff & Saxild A/S
Kemp & Lauritzen
Kjøbenhavns Brandforsikring
Københavns Anlægsgartner Kooperation
Københavns Elektromotor Fabrik

L Landbygningernes Brandforsikring

M Madsen, Fr., Silkeborg
Mathiasen, Georg E.

N Nielsens Maskinfabrik, Hans, Århus
Nielsen, J. A/S
Nielsen, Peder A/S, Brønderslev
Nyborg Jernstøberi, Nyborg

P Pedersen & Sønner, Th., Århus
Perspektiva A/S
Petersen, J. A/S, Nibe

R Randers Dørgrebsfabrik, Randers
Rasmussen, Rob. A/S
Ribe Jernstøberi A/S, Ribe
Rustfri Staalmontage Akts.

S Schack-Nielsen, A., Horsens
Siporex A/S, Aalborg 2. omsl. s. 1
Skandinavisk Persiennefabrik
Sonesson & Co., Wilh. A/S
Steenberg, Ch.
Stramit-Fabriken
Svejbæk Lamel Gummimaattefabrik, Svejbæk ..
Saabye, J. & O. Lerche A/S

T Tivoli A/S

U Union des Verreries Mecaniques Belges S.A.,
Belgien
Unique A/S, Kolding

V Viktoria-Vinduet
Villadsens Fabriker, Jens A/S 3. omsl. s. 1
Vølund A/S

Ø Østifternes Kreditforening

Å Aarhus Savværk A/S, Århus

SNEDKERARBEJDE

TØMRERARBEJDE

INVENTAR

TH. PEDERSEN & SØNNER

Frederiksgade 74

Tlf. Aarhus 765

ZINKTRYK
 LVSTRYK
 PHOTOSTAT
 MASKINSKRIVNING
 MIKROFOTOGRAFERING

**ATELIER
ELEKTRA**
 KOMPAGNISTRÆDE 22
 KØBENHAVN - MINERVA *4222

A. BARTHOLDY & SØN

TØMRERMESTRE
ENTREPRENØRER

JUNGGREENSVEJ 8 . TLF. DAMSØ 1809 - 435

FABRIK

N. HELMER HENRIKSEN

KYSTVEJ AARHUS TELF. 2 47 00

FORHANDLERE OVERALT I DANMARK

RØR, SANITET- OG
CENTRALVARMEARTIKLER

Bang & Pingel

INDEHAVER: RUDOLPH SCHMIDT

Gl. Kongevej 66, København
Tlf. Central 6286

Nørrebrogade 28-30, Århus
Tlf. 33400

10 ÅRS GARANTI

Tæk alle tage

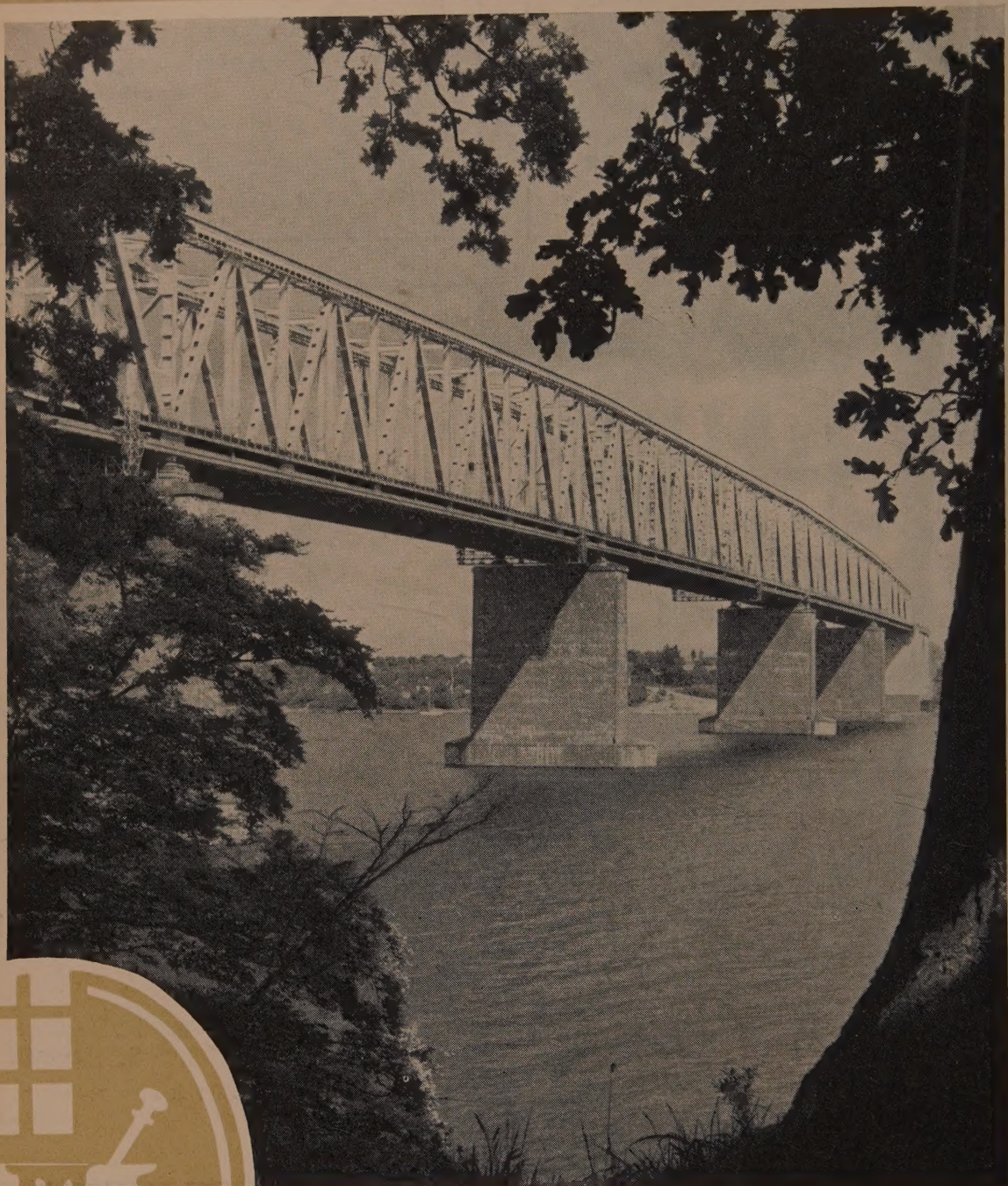
MED ORIGINAL **ICOPAL**

FABRIKERES KUN AF AKTIESELSKABET **JENS VILLADSENS FABRIKER**

Se **HER** side 186, 408, 409

Nye hurtigtørrende STÅLHUD RUSTBESKYTTELSSESFARVER

★

Lillebæltsbroen rustbeskyttes med Stålhud

Tid er penge...

— i særdeleshed når det gælder malerarbejde. Ved anvendelsen af de hurtigtørrende syntetiske stålhudfarver fra S. Dyrup & Co. A/S er det nu muligt at sætte male-tempoet yderligere i vejret, hvilket specielt har betydning i kampen mod rust. Selv korte perioder med godt vejr kan nu udnyttes ved at vælge årets store nyhed: Stålhud speed primer 3661, som tørrer på een time uafhængigt af temperaturen. De nye syntetiske stålhudfarver er ligesom de kendte stålhudfarver på oliebasis meget vandmodstandsdygtige og effektivt rustbeskyttende. Ring eller skriv efter vor nye brochure og farvekort. Så langt oplaget rækker, tilsender vi gerne arkitekter sidste nummer af vort tidsskrift *Farve og Lak*, hvor emnet rustbeskyttelse er detaljeret behandlet.

S. DYRUP & CO. A/S

GLADSAXEVEJ 300 - TLF. SØBORG 3000

DANMARKS MEST MODERNE FARVE- OG LAKEFABRIK